

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Kateřina Podholová

DÍLA AUDIOVIZUÁLNÍ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Veronika Křest'ánová, Dr.

Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): duben 2014

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. dubna 2014

.....

Kateřina Podholová

Ráda bych poděkovala JUDr. Veronice Křesťanové, Dr. za cenné rady, podněty a připomínky. Děkuji rovněž své rodině za pomoc a podporu.

Obsah

Úvod.....	2
1. Dílo audiovizuální	4
1.1. Právní úprava audiovizuálního díla	4
1.2. Pojem audiovizuálního díla	6
1.3. Autor audiovizuálního díla	9
2. Dílo audiovizuálně užitý	12
2.1. Pojem díla audiovizuálně užitý	12
2.2. Autor díla audiovizuálně užitý	14
3. Výkony audiovizuálně užitý	16
3.1. Pojem umělecký výkon	16
3.2. Výkonný umělec	17
4. Práva k dílu audiovizuálnímu, audiovizuálně užitému a audiovizuálně užitým výkonům	18
4.1. Práva autorů audiovizuálních děl.....	18
4.2. Trvání majetkových práv k dílu audiovizuálnímu	21
4.3. Práva výkonných umělců k výkonům audiovizuálně užitým	22
4.4. Trvání majetkových práv k výkonům audiovizuálně užitým	24
5. Oprávnění k užití díla audiovizuálního a audiovizuálně užitý	27
5.1. Licence.....	27
5.1.1. Právní úprava.....	27
5.1.2. Pojem a náležitosti licence	29
5.1.3. Výhradnost a nevýhradnost licence.....	31
5.1.4. Rozsah licence	32
5.1.5. Dispozice s licenci	34
5.1.6. Licenční odměna	36
5.2. Oprávnění k užití díla audiovizuálního.....	37
5.3. Oprávnění k užití díla audiovizuálně užitý	40
6. Záznam audiovizuálního díla a jeho výrobce	43
6.1. Záznam audiovizuálního díla.....	43
6.2. Výrobce záznamu audiovizuálního díla.....	43
7. Dílo vytvořené na objednávku	46
8. Ochrana autorský práva k dílu audiovizuálnímu	49
8.1. Soukromoprávní ochrana	49
8.2. Veřejnoprávní ochrana.....	53
8.3. Ochrana osobnosti	54
Závěr	58
Seznam použité literatury a pramenů.....	60

Úvod

Tématem diplomové práce jsou audiovizuální díla. Tato díla jsou specifická svou komplexní povahou propojující umělecké a hospodářské aspekty, a této specifické mimoprávní povaze odpovídá též právní úprava stanovující pro audiovizuální díla zvláštní právní režim. Jedná se též o oblast specifickou svým prostředím, ve kterém tato díla vznikají; spory v oblasti audiovize jsou často řešeny mimosoudně, což v důsledku omezuje možnost výkladu zákonné úpravy prostřednictvím soudních rozhodnutí. Audiovizuální díla jsou fenoménem, se kterým se setkáváme každodenně například prostřednictvím televize či internetu. Určitá atraktivita tohoto tématu ve spojení s faktem, že jsem v minulosti působila jako výkonný umělec a mnohokrát jsem spolupracovala při tvorbě audiovizuálních děl je důvodem, proč jsem si pro svou diplomovou práci zvolila toto téma.

Diplomová práce má za cíl přehledně popsat soukromoprávní úpravu audiovizuálních děl, nacházející se především v zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským (autorském zákoně). Práce se tak bude věnovat základním pojmům, a to dílu audiovizuálnímu a audiovizuálně užitému, a též autorství k těmto dílům a výkladovým problémům s tím spojeným. Stranou tématu nezůstanou též výkony audiovizuálně užitá jakožto jedna z uměleckých složek audiovizuálního díla. V návaznosti na to pak práce podává přehled o právech autorů a výkonných umělců.

Diplomová práce se dále bude zabývat významnou oblastí práv k dílům audiovizuálním a audiovizuálně užitým, a to oprávněním k užití těchto děl, především licenčními smlouvám. Zákonná úprava licenčních smluv byla poznamenána rekodifikací českého soukromého práva, konkrétně přijetím nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., účinného od 1. ledna 2014, který nově do svých ustanovení začlenil jednotnou úpravu licenčních smluv v oblasti výkonu práva duševního vlastnictví a zároveň jím došlo ke zrušení právní úpravy licencí do té doby obsažené v autorském zákoně. Práce

též popisuje problematiku děl vytvořených na objednávku na základě smluv o dílo, které jsou v audiovizuální praxi často užívaným smluvním institutem. V závěru práce je rozebírána problematika ochrany autorských práv k dílům audiovizuálním, a též ochrana práv osobnostních, která mohou být vznikem těchto děl zasažena.

1. Dílo audiovizuální

1.1. Právní úprava audiovizuálního díla

Právní úprava audiovizuálních děl stanovuje pro tato díla zvláštní právní režim umožňující zjednodušenou koncentraci užívacích oprávnění k rukám investora (výrobce) díla, což je způsobeno mimoprávní povahou audiovizuálních děl jako děl investičně náročných a umělecky komplexních. Sledována je ovšem také ochrana osobnostních a majetkových zájmů autorů audiovizuálních děl.¹

Základní právní úprava týkající se problematiky audiovizuálních děl je soustředěna v zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), účinném od 1. prosince 2000, ve znění pozdějších změn (dále jen jako autorský zákon). Autorský zákon obsahuje úpravu práva autorského a práv souvisejících s právem autorským, tak jak se vyvíjela v rámci mezinárodních autorskoprávních úmluv a smluv². Jde o soukromoprávní úpravu, která je speciální úpravou k občanskému zákoníku jakožto základnímu kodexu soukromého práva. S účinností od 1. ledna 2014 relevantní autorskoprávní úpravu obsahuje též zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen jako občanský zákoník), který nově začleňuje jednotnou úpravu licenčních smluv v oblasti výkonu práva duševního vlastnictví, přičemž specifika vyplývající z autorskoprávní ochrany dle autorského zákona zůstávají zachována.³

Vedle soukromoprávní úpravy je oblast audiovize regulována též právními předpisy veřejnoprávního charakteru, a to především v relativně novém zákoně č. 496/2012 Sb., o

¹ TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 585

² Důvodová zpráva k Zákonu č. 121/2000 Sb. ze dne 15.11.1999. Dostupný např. z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=443&CT1=0>

³ TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel: Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vyd. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku, s. 64-94. ISBN 978-80-86855-87-5.

audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizu). Zákon o audiovizu, účinný od 1. ledna 2013, zrušil starší veřejnoprávní úpravu obsaženou v zákoně č. 241/1992 Sb., o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, a zákoně č. 249/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a nadále sám upravuje postavení a činnost Státního fondu kinematografie (který nahrazuje Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie), Národního filmového archivu, a povinnosti při výrobě a zpřístupňování kinematografických a jiných audiovizuálních děl.⁴ K vnitrostátním předpisům týkajícím se oblasti audiovizuálních děl by bylo možné zařadit taktéž *zákon č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání a o změně některých zákonů*, či *zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání*, či *zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy*.

Právní úprava audiovizuálních děl je rovněž obsažena v právních předpisech mezinárodních a komunitárních, které národní legislativu v této oblasti významně ovlivňují. Oproti předchozí autorskoprávní úpravě obsažené v zákoně č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, reaguje současná úprava mimo jiné právě na nutnost transpozice ustanovení komunitárního práva.⁵ Z relevantních pramenů komunitární úrovně je třeba věnovat pozornost především *směrnici Rady 92/100/EHS ze dne 19.11.1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech souvisejících s právem autorským v oblasti duševního vlastnictví*, a *směrnici Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22.5.2001 o harmonizaci určitých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti*, které upravují právo výrobce zvukově obrazového záznamu, dále *směrnici Rady 93/98/EHS ze dne 29.10.1993 o harmonizaci doby ochrany práva autorského a určitých práv s ním souvisejících*, regulující mimo jiné dobu trvání majetkových autorských práv k dílům audiovizuálním,

⁴ JIRKA, Vladislav a Anna VALEKOVÁ. Zákon o audiovizu a podpora výroby audiovizuálních děl formou filmových pobídek. Epravo.cz [online]. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-audiovizu-a-podpora-vyroby-audiovizualnich-del-formou-filmovych-pobidek-91682.html>

⁵ TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 585

a také *Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1718/2006/ES ze dne 15.11.2006 o provádění programu podpory evropského audiovizuálního odvětví*, či *směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2010/13/EU ze dne 10.3.2010 o audiovizuálních mediálních službách*. Z mezinárodních právních pramenů dopadajících na oblast audiovize lze jmenovat *Bernskou úmluvu o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. 9. 1886 ve znění Pařížské revize ze dne 24. 7. 1971* (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb.), *Úmluvu o mezinárodním zápisu audiovizuálních děl* (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 365/1992 Sb.), a též *Evropskou úmluvu o filmové koprodukcí* (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 26/2000 Sb.). Oblast práv výkonných umělců upravuje *Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací ze dne 21. 10. 1961* (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 192/1964 Sb.).

1.2. Pojem audiovizuálního díla

Pojem audiovizuálního díla je v autorském zákoně použit v kontinuitě s předpisy Evropských společenství, konkrétně *směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským* nebo *směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících*, dále také s mezinárodní úpravou, a to *Úmluvou o mezinárodním zápisu audiovizuálních děl*, sděl. č. 365/1992 Sb., a původně též s úpravou národní veřejnoprávní povahy, konkrétně se zákonem č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o audiovizi), který až do novely z roku 2006 obsahoval definici audiovizuálního díla, pojímal ji však odlišně od definice uvedené v autorském zákoně, když neredukoval jednotlivé prvky audiovizuálního díla pouze na díla audiovizuálně užitá, ale zahrnul do nich též jiné složky, které nejsou autorskými díly (například použití reálu – přírody).⁶ Jedním z pojmových znaků uvedených v zákoně o audiovizi z roku 1993 bylo také určení

⁶ CHALOUPKOVÁ, Helena; HOLÝ Petr: *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xii, 477 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-432-2., s.112

audiovizuálních děl k veřejnému šíření pomocí technického zařízení, čímž došlo k zúžení obsahu pojmu a k tomu, že audiovizuální díla se dle zákona o audiovizu stala pouze podmnožinou audiovizuálních děl ve smyslu zákona autorského.⁷ Nový zákon o audiovizu (*zákon č. 496/2012 Sb., o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie a o změně některých zákonů*), který nabyl účinnosti 1. ledna 2013, pojem audiovizuálního díla nevymezuje a odkazuje na výklad pojmu audiovizuálního díla obsažený v autorském zákoně. V současnosti tedy legální definici audiovizuálního díla nalezneme pouze v zákoně autorském a užije se jí i pro veřejnoprávní účely dle nového zákona o audiovizu.

Dílo audiovizuální autorský zákon v ustanovení § 62 definuje jako dílo vytvořené uspořádáním děl audiovizuálně užitých, ať již zpracovaných, či nezpracovaných, které sestává z řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů, vyvolávajících dojem pohybu, ať již doprovázených zvukem, či nikoli, vnímatelných zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelných i sluchem. Jak uvedeno v demonstrativním výčtu děl obsaženém v ustanovení § 2 autorského zákona, půjde zejména o díla kinematografická, tedy díla filmová, a díla televizní - ať již filmová, či videografická, přestože tato nejsou v zákonném výčtu audiovizuálních děl uvedena.⁸

Vedle uvedených znaků v ustanovení § 62 musí audiovizuální dílo též splňovat pojmové znaky autorského díla, jak jsou uvedeny v ustanovení § 2 autorského zákona, tedy především musí jít o jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora. O audiovizuální dílo nepůjde, pokud nebude výsledkem tvůrčího a uměleckého zpracování a uspořádání jeho jednotlivých složek, nýbrž pouze výsledkem rutinní činnosti, za jakou lze považovat například záznam dokumentující osobní či rodinnou událost (svatba), či snímání různých kulturních akcí (sportovní utkání). V takovém případě se nebude jednat o výsledek jedinečné tvůrčí činnosti, ale pouze o záznamové techniky či řemeslné dovednosti postrádající jedinečnost, které sice nebudou považovány za díla audiovizuální, ale i přesto půjde o zvláštní nehmotný statek, který autorský zákon

⁷ KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 183

⁸ Tamtéž, s. 46

chrání, a to jako zvukově obrazový záznam dle ustanovení § 79 autorského zákona⁹. Zákon nestanoví okruh výsledků činností, které již autorskoprávní ochrany nepoživají, a tak je vždy třeba posoudit otázku ochrany u každého výsledku jednotlivě.

Vedle zmíněného je vyžadováno, aby každé autorské dílo bylo vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. U děl audiovizuálních se zpravidla jedná o zvukově obrazovou podobu, vnímatelnou zrakem i sluchem, vyjádřenou prostřednictvím filmové či obdobné záznamové, reprodukční, či promítací techniky.¹⁰ Přestože bude audiovizuální dílo typicky zahrnovat jak obrazovou, tak zvukovou podobu, již sama zákonná definice naznačuje, že takovým dílem bude též dílo vyjádřené pouze pomocí obrazu, přičemž zvuková složka bude chybět (němý film).

Dílo audiovizuální je nutné odlišovat od děl audiovizuálně užitých. Dílo audiovizuální, které bude vždy dílem jediným a svébytným, vzniká uspořádáním děl audiovizuálně užitých, která mohou být pro tento účel přímo vytvořena, nebo již existovala před tím a jsou pro vytvoření audiovizuálního díla pouze užitá (tzv. díla preexistentní).¹¹ Za účelem užití pak bývají díla preexistentní zpracována, k čemuž zákon požaduje souhlas autora díla audiovizuálně užitého. Není-li tento souhlas získán a díla audiovizuálně užitého je užitó neoprávněně, audiovizuální dílo přesto fakticky vzniká (splní-li zákonné pojmové znaky), a současně tím vznikne odpovědnost za neoprávněný zásah do práv dotčených autorů děl audiovizuálně užitých.

Od audiovizuálního díla je třeba odlišovat též zachycení provedení díla jiného audiovizuální technikou. V takovém případě nevzniká dílo nové, ale jedná se o pouhou reprodukci jiného autorského díla¹², například může jít o zachycení díla dramatického či hudebně dramatického (činohra, muzikál, opera) pomocí audiovizuální techniky. Ačkoli zachycení provedení díla nebude dílem audiovizuálním, i v tomto případě bude takový

⁹ KRÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 183

¹⁰ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 587

¹¹ KRÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 183

¹² Tamtéž, s. 46

výsledek činnosti autorskoprávně chráněn alespoň jako zvukově obrazový záznam dle ustanovení § 79 autorského zákona.

1.3. Autor audiovizuálního díla

Pokud nahlédneme do ustanovení § 5 autorského zákona, kde je zakotvena zásada objektivní pravdivosti autorství, zjistíme, že české autorské právo sleduje tradiční evropské kontinentální pojetí v otázce autorství a stanovuje, že autorem je vždy fyzická¹³ osoba, která dílo vytvořila. Pro případ audiovizuálních děl byla pod vlivem komunitárního práva, konkrétně *směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících*, a také z důvodu rozumného zjednodušení komplexu právních vztahů vyplývajících ze specifické povahy audiovizuálních děl a jejich tvorby¹⁴ přijata úprava obsažená v ustanovení § 63 autorského zákona, která stanoví, že autorem díla audiovizuálního je jeho režisér. Tím nejsou dotčena práva autorů děl audiovizuálně užitých. Audiovizuální dílo se tedy jako celek považuje za samostatný druh díla, jež má svého autora se samostatným právem k němu, a toto právo není shodné se samostatnými autorskými právy autorů jednotlivých děl audiovizuálně užitých.¹⁵

Ohledně úpravy určení autorství audiovizuálního díla a otázky dodržení objektivní pravdivosti v ustanovení § 63 zastává nauka částečně odlišné názory, s konsekvencemi v názorech na otázku spoluautorství audiovizuálních děl. Názorem autorů komentáře Telece a Tůmy je, že ustanovení o autorství děl audiovizuálních je odchylkou od principu objektivní pravdivosti a autorský zákon jím stanoví fikci autorství. Připouští rovněž, že namísto právní fikce by se mohlo jednat o nevyvratitelnou právní domněnku autorství, čemuž napovídá praxe tvorby audiovizuálních děl a fakt, že režisér určuje konečné umělecké ztvárnění díla složeného z jednotlivých tvůrčích příspěvků, a dává

¹³ Autorskoprávní pojetí uznává bezpodmínečnou ontologickou závislost existence díla na projevu tvůrčích schopností jeho autora, proto autorem díla nemůže být osoba právnická, která není z povahy věci nadána schopností duševně tvořit. TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 91,92

¹⁴ TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 596

¹⁵ Tamtéž, s. 596

mu výsledný, zcelující a zpravidla také jedinečně osobitý ráz.¹⁶ Není tedy rozhodné, která osoba audiovizuální dílo skutečně vytvořila či se na výrobě podílela, ale to, zda daná osoba v konkrétním případě skutečně vykonávala režisérskou audiovizuální činnost. Vzhledem k tomu, že autorský zákon neobsahuje žádné zvláštní ustanovení o spoluautorství audiovizuálních děl, vyvozují pak autoři komentáře možnost spoluautorství audiovizuálního díla, ovšem v souladu se zákonnou fikcí autorství opět pouze mezi osobami, které při výrobě díla vykonávají režijní činnost. Z hlediska principu pravdivosti autorství by pak za spoluautory mohli být považováni kameramani či střihači audiovizuálního díla (jejich umělecká činnost je nepostradatelnou součástí vzniku díla). Zakotvení zákonné fikce autorství je však vylučuje z možnosti považovat tyto osoby za subjekty, tedy majitele autorského práva.¹⁷

Podle autorů komentáře k autorskému zákonu Kříž, Holcová, Kordač, Křest'ánová k prolomení zásady pravdivosti nedochází a autorský zákon užívá výrazu režisér pouze jako synonyma výrazu autor audiovizuálního díla, tedy jako konkrétní speciální označení osoby autora.¹⁸¹⁹ Za prolomení zásady objektivní pravdy by pak dle komentáře Kříž a kol. možné považovat situaci, kdy by autorský zákon po vzoru směrnice umožňoval vedle režiséra jako skutečného autora označit za fiktivní spoluautory i další osoby, především autory děl audiovizuálně užitých.²⁰ Kameramani či střihači podílející se na vytváření audiovizuálního díla, pokud při své činnosti vytvoří svébytné autorské dílo, pak budou dle názoru autorů komentáře považováni za autory díla audiovizuálně užitého. Pokud by výsledkem činnosti osob podílejících se na vytvoření audiovizuálního celku nebylo samostatné dílo audiovizuálně užitě, avšak došlo by

¹⁶ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 597

¹⁷ Tamtéž, s. 598

¹⁸ KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 185

¹⁹ Názor autorů tohoto komentáře se vztahoval k předchozí formulaci ustanovení § 63 odst. 1 autorského zákona, kdy za autora audiovizuálního díla „se považoval“ jeho režisér, přičemž autoři komentáře již v této době poukazovali na vhodnost změny formulace odstavce v zájmu právní jistoty. Formulace byla později nahrazena současným zněním, a to novelou z roku 2006.

²⁰ KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 186

k naplnění znaků autorského díla, budou tyto osoby považovány za spoluautory – spolurežiséry.²¹

Výklady autorů obou komentářů se tedy odlišují v pohledu na dodržení principu objektivní pravdivosti v ustanovení § 63 a jeho důsledků v postavení tvůrců audiovizuálního díla, když autoři Telec, Tůma považují při dodržení principu pravdivosti za spoluautory též kameramany, střihače a další tvůrce, naproti tomu autoři komentáře Kříž a kol. tyto osoby považují za autory děl audiovizuálně užitých. Osobně souhlasím s posledně zmíněnou koncepcí, neboť se domnívám že jednotliví autoři jsou přispěvateli do konečného uměleckého díla, a ačkoli jde o nezbytné složky díla, bez kterých by audiovizuální dílo nemohlo vzniknout, režisér je tím, kdo má ucelenou představu o finální podobě audiovizuálního díla a následně při jeho tvorbě udává směr, jakým se jednotliví autoři děl audiovizuálně užitých mají ubírat tak, aby vznikl celistvý komplex tvůrčích příspěvků. Vedle toho je též osobou, která se zpravidla účastní každé jednotlivé fáze výroby audiovizuálního díla a činí o nich konečná rozhodnutí (alespoň co se uměleckého ztvárnění týče). Ve shodě s pražskou naukou (autory komentáře Kříž a kol.) se domnívám, že ustanovení § 63 odst. 1 nepůsobí prolomení zásady objektivní pravdivosti autorství a autory jednotlivých složek (kamera, střih aj.) považují za autory děl audiovizuálně užitých.

²¹ KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 186

2. Dílo audiovizuálně užitě

2.1. Pojem díla audiovizuálně užitého

Dílo audiovizuálně užitě je pojmem legislativně nedefinovaným, pod kterým je nutno rozumět samostatné literární a jiné umělecké dílo, které bylo užito za účelem vytvoření dalšího samostatného díla, a to audiovizuálního²², či jinak jakékoli autorské dílo, které je zařazeno do díla audiovizuálního.²³ Předpokladem pro to, aby se jednalo o dílo audiovizuálně užitě, je existence audiovizuálního díla.²⁴ Půjde zejména o díla literární, fotografická, hudební, výtvarná, či choreografická, ať již jde o díla přímo vytvořená pro umělecké potřeby vzniku samostatného audiovizuálního díla (např. filmová hudba), či díla vytvořená původně k jinému účelu (např. románová předloha).²⁵

Dílo audiovizuálně užitě musí naplňovat pojmové znaky autorského díla tak, jak jsou uvedeny v ustanovení § 2 autorského zákona, tedy musí se jednat o jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora. Jako sporná se ukazuje otázka tvůrčí činnosti kameramanů a střihačů. Podle názoru autorů komentáře k autorskému zákonu Kříž, Holcová, Kordač, Křest'ánová může být činnost střihačů osobitým jedinečným tvůrčím výkonem naplňujícím znaky ustanovení § 2 autorského zákona a tedy požívat autorskoprávní ochrany. Tento názor vychází ze skutečnosti, že uvedené osoby se podílejí na tvorbě obrazové složky audiovizuálního díla, když umělecky uspořádávají sled obrazů. Tím vzniká autorský přínos, ledaže by se jednalo o činnost rutinní povahy, či nejedinečnou. Proto je vždy potřeba posuzovat případ od případu, zda jde o autorský střih, podobně jako u činnosti režisérské či kameramanské. Ve prospěch uměleckého

²² TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 614

²³ KRÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 188

²⁴ Tamtéž, s. 188

²⁵ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 614

přínosu výkonů střihačů či kameramanů svědčí též i přístup praxe, kdy uvedené činnosti bývají již tradičně kategoriemi oceňovanými filmovými cenami.

Naproti tomu názorem autorů komentáře Telec, Tůma je, že uvedené filmařské činnosti, byť mají uměleckou povahu a mohou být jedinečné, nelze považovat vůbec za díla audiovizuálně užitá, neboť je nelze považovat za předmět autorského práva. To proto, že výsledky tvůrčí činnosti střihačů a kameramanů není možné užít mimo samotné audiovizuální dílo. Tento názor opírají o argument a contrario k ustanovení § 8 odst. 1 autorského zákona, který stanoví, že na újmu vzniku díla spoluautorů není, lze-li výsledky tvůrčí činnosti jednotlivých spoluautorů do díla odlišit, pokud tyto nejsou způsobilé samostatného užití. A contrario k zákonnému ustanovení tak autoři Telec Tůma dospívají k tomu, že výsledek činnosti kameramanů a střihačů nemůže být dílem autorským, nýbrž pouze dílem spoluautorů. Jak již bylo rozebráno v kapitole týkající se autorů audiovizuálních děl, spoluautorství je ovšem dle názoru komentáře Tůma, Telec též (*de iure*) vyloučeno, a to vzhledem k zákonné fikci autorství režiséra audiovizuálního díla, která má za důsledek vyloučení ostatních tvůrců podílejících se na tvorbě audiovizuálních děl a která připouští pouze spoluautorství osob vykonávajících tvůrčí režijní činnost. Vzhledem k tomu autoři komentáře dospívají k závěru, že tyto osoby tak nelze považovat za subjekty autorského práva dle autorského zákona.

Souhlasím s názory autorů Telece a Tůmy, že kameramani či střihači vyjadřují své umělecké myšlenky po způsobu audiovize. Povaha jejich činnosti je velmi specifická, a výsledky tvorby nelze užít samostatně pro odlišné audiovizuální dílo, než pro které byly určeny. Na druhou stranu se domnívám, že jde o složky audiovizuálního díla naprosto zásadní a nepostradatelné, a pokud jsou provedeny jedinečným a tvůrčím způsobem, tedy splňují pojmové znaky autorského díla uvedené v ustanovení § 2 autorského zákona, a to považuji za základní předpoklad pro posouzení, zda lze některý výsledek činnosti považovat za autorské dílo či nikoli, nemohu pak souhlasit s názorem, že by výsledky činností kameramanů či střihačů neměly být autorskoprávně chráněny jako autorská díla. Činnost kameramanů a střihačů, též zvukařů, je praxí obecně uznávána, podobně jako například činnost skladatelů filmové hudby, či filmových výtvarníků a architektů, a bývá pravidelně kategorií oceňovanou v rámci filmařské obce i veřejností,

navíc také činností vyučovanou na vysokých školách. Autorský zákon konkrétní díla audiovizuálně užitá nevyjmenovává, jistým vodítkem tak může být například ustanovení § 104 odst.1, který zařazuje kameramany mezi autory děl audiovizuálně užitých. Vedle toho autorský zákon považuje za autory též výtvarníky, za které by bylo možné považovat též střihače, jelikož ti se svou činností podílí na tvorbě výtvarné (obrazové) složky audiovizuálního díla, když jejich tvorba spočívá v uspořádání (sledu) obrazů.²⁶ Úmyslem zákonodárce také určitě nebylo vynechat střihačské a kameramanské činnosti z autorskoprávní ochrany, když důvodová zpráva k autorskému zákonu zmiňuje, že díly audiovizuálně užitými jsou složky audiovizuálního díla jako scénář, dialogy, hudba, kamera, scénografie apod.

2.2. Autor díla audiovizuálně užitého

Autorům jednotlivých děl audiovizuálně užitých náleží autorské právo, jakožto fyzickým osobám, které dílo vytvořily (§ 5 autorského zákona). Skutečnost, že dílo takového autora bylo zařazeno do díla audiovizuálního, za jehož autora je ze zákona považován pouze režisér, nemění nic na existenci autorskoprávní ochrany práv autorů děl audiovizuálně užitých (srov. ustanovení § 63 odst. 1 autorského zákona). Kdo je autorem audiovizuálně užitého díla autorský zákon nestanoví, neboť zde neplatí fikce autorství, jako u samotného díla audiovizuálního (viz. úvaha výše). Zda jde o takového autora – scénáristu, skladatele, výtvarníka, architekta a podobně – je tedy otázkou skutkovou, faktickou. Autorem děl audiovizuálně užitých tak může být více osob, nebo také pouze jediná fyzická osoba.²⁷

Autoři jednotlivých děl mohou se svými díly a právy k nim i nadále volně nakládat, například svolit k jejich zařazení do jiného díla audiovizuálního, ledaže by toto odporovalo dohodě s výrobcem prvotního záznamu audiovizuálního díla či zákonem stanoveným podmínkám (srov. ustanovení § 64 autorského zákona). Pro tento případ autorský zákon v ustanovení §64 odst. 2 stanoví, že není-li sjednáno jinak, může autor

²⁶ KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 189

²⁷ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 614

díla audiovizuálně užitého udělit takové svolení až po uplynutí deseti let od udělení svolení k zařazení svého díla do původního díla audiovizuálního. Autorský zákon zde chrání majetkové zájmy výrobce audiovizuálního díla omezením možností autora díla audiovizuálně užitého svolit k zařazení jeho díla do díla audiovizuálního. Na druhou stranu nelze umožnit, aby díla audiovizuálně užitá nebylo již možno užít nikdy k výrobě jiného audiovizuálního díla. Proto autorský zákon stanoví maximální desetiletou lhůtu, po jejímž uplynutí se stává oprávnění výrobce nevýhradním.²⁸ Uvedené ovšem platí pouze za podmínky, že si autor díla audiovizuálně užitého a nabyvatel licence nesjednali ve smlouvě něco jiného, či zákonnou úpravu smluvně nevyloučili.

Autor díla audiovizuálně užitého udílí svolení se zpracováním a zařazením svého díla do díla audiovizuálního, a to v souladu s ustanovením § 62 odst. 2 autorského zákona, který stanoví, že zpracovat dílo a zařadit je do díla audiovizuálního lze právě jen s takovým svolením. Jde o projev výlučných osobnostních, a taktéž majetkových práv autora. Bude-li dílo audiovizuálně užitě zpracováno či zařazeno bez svolení autora, půjde o neoprávněný zásah do práv k dílu, a přestože samotné audiovizuální dílo i takto vznikne, práva autorů děl audiovizuálně užitých nebudou dotčena (§63 odst. 1 autorského zákona), a autor díla audiovizuálního (případně výrobce prvotního záznamu) bude při nakládání se svým dílem těmito právy omezen.²⁹

²⁸ Důvodová zpráva k Zákonu č. 121/2000 Sb. ze dne 15.11.1999. Dostupný např. z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=443&CT1=0>

²⁹ KRÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 184

3. Výkony audiovizuálně užitě

3.1. Pojem uměleckého výkonu

Dílo audiovizuální, které je charakteristické svou komplexní povahou, vzniká spojením řady uměleckých složek, vedle děl audiovizuálně užitých se jedná též o umělecké výkony výkonných umělců - herců, zpěváků, tanečníků, a jiných výkonných umělců, kteří svými uměleckými výkony provádějí a vyjadřují jednotlivá díla audiovizuálně užitá.

Umělecký výkon je výsledkem činnosti osobnosti povahy³⁰, který je jako výsledky tvůrčí činnosti autorů děl audiovizuálních či audiovizuálně užitých rovněž chráněn autorským zákonem. Právo k uměleckému výkonu autorský zákon řadí k „právům souvisejícím s právem autorským“. Pro svou podobnost s právem autorů co se osobnosti povahy týče lze o právu k uměleckému výkonu hovořit také jako o právu „příbuzném“ autorskému právu, přičemž se jedná o termín používaný právní naukou, nikoliv samotným autorským zákonem. Umělecký výkon je konkrétním výkonem fyzické osoby, který je jedinečný osobitým a zároveň neopakovatelným přístupem jednotlivce ke konkrétnímu dílu.³¹ Nemusí být jedinečný, je však spjat s osobností výkonného umělce a z toho vyplývá jeho osobitý ráz. Osobitost je znakem uměleckého výkonu a je vyžadována.

O uměleckých výkonech se naproti tomu jednat nebude, pokud jím nebude prováděno dílo. Výjimkou stanovenou autorským zákonem v ustanovení § 67 odst. 1 je umělecký výkon artisty. Uměleckým výkonem tak bude výkon zpěváka, který svým zpěvem provede hudební dílo (píseň), či výkon herce, kterým bude provedeno hudebně-dramatické či slovesné dílo (činohra), nepůjde však o umělecký výkon v případě moderátora, či modelky, ledaže by v rámci své činnosti předvedli (interpretovali)

³⁰ KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 202

³¹ POPELKOVÁ, Věra. Ochrana práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů: (Intergram). Vyd. 1. Praha: Grada, 1998, 138 p. ISBN 80-716-9553-X., s. 27

umělecké dílo autorské (modelka by například provedla choreografické dílo). Autorský zákon v ustanovení § 67 uvádí demonstrativně výčet uměleckých výkonů, mezi něž řadí umělecké výkony herce, zpěváka, hudebníka, tanečníka, či například režiséra. V případě režisérů je nutné rozlišovat, zda svými výkony již naplňují znaky autorského díla a jsou tedy autory, nikoli výkonnými umělci, jak tomu bude v případě režisérů audiovizuálních děl. Uměleckým výkonem naproti tomu budou výkony režisérů divadelních, kteří nevytvářejí dílo nové, nýbrž pouze provádějí cizí dílo. Jejich činnost tak bude uměleckým výkonem výkonného umělce.

V praxi audiovizuální tvorby se zcela běžně využívá činnosti výkonných umělců, kteří provádějí jednotlivá díla audiovizuálně užitá. Mezi audiovizuálně užitými výkony patří především výkony herců, dále zpěváků, hudebníků, tanečníků, či recitátorů, kteří provádějí jednotlivá díla literární (herec představuje literární složku audiovizuálního díla), hudební (zpěváci a hudebníci provádějí hudební dílo zkomponované pro film), choreografická (tanečníci předvedou choreografii, která je jedním z děl audiovizuálně užitých). Naproti tomu za umělecký výkon obvykle nebude považován výkon kaskadéra či filmového staty.

3.2. Výkonný umělec

Ve smyslu ustanovení § 67 odst. 2 autorského zákona je výkonným umělcem fyzická osoba, která umělecký výkon vytvořila. Podobně jako u práva autorského zákon vychází z principu materiální pravdivosti původcovství. Posuzování osoby výkonného umělce bude otázkou faktickou. Půjde o osobu, která na základě projevu uměleckointerpretačních schopností vytvoří umělecký výkon jako osobní a neopakovatelný výron svého ducha.³² Výkonným umělcem může být osoba s omezenou svéprávností, vytvoření uměleckého výkonu totiž není právním jednáním. Výkonným umělcem tak může být dítě, osoba s omezenou svéprávností, či například osoba jednající v duševní poruše.

³² TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 642

4. Práva k dílu audiovizuálnímu, audiovizuálně užitému a audiovizuálně užitým výkonům

4.1. Práva autorů audiovizuálních děl

Autorovi díla audiovizuálního či audiovizuálně užitého náleží výlučná osobnostní a výlučná majetková práva, jejichž obsah autorský zákon vymezuje prostřednictvím legálního výčtu.

Taxativní výčet výlučných práv osobnostních nalezneme v ustanovení § 11 autorského zákona, který stanoví, že autor má zejména právo rozhodnout o zveřejnění díla, tedy rozhodnout o jeho prvním zpřístupnění veřejnosti. Projev vůle autora směřující ke zveřejnění je podmínkou oprávněnosti zveřejnění díla a autor jej může realizovat přímo svým osobním jednáním, nebo může být součástí (byť pouze imanentní) autorova svolení k prvnímu veřejnému užití díla, které poskytuje licenční smlouvou. Prvním oprávněným zveřejněním díla je autorovo právo vyčerpáno a souhlas s dalším zveřejněním je již výkonem práva autora dílo užít.³³

Autor má dále právo osobovat si autorství. Toto právo náleží pouze autorovi a autor se může bránit, především domáhat se soudního určení svého autorství v případě, že si autorství bude osobovat jiná osoba. Právo osobovat si autorství taktéž zahrnuje právo na označení autorství při užití díla, což ale neznamená, že by autor mohl požadovat zmíněné vždy a za všech okolností. V opačném případě by mohlo docházet k omezení práv uživatelů uměleckých děl a rozporu se soukromoprávní zásadou zákazu zneužití práv.³⁴ Zákon v tomto případě přiznává autorovi právo rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno, je-li však uvedení autorství při takovém užití obvyklé. V audiovizuální praxi je nesporně obvyklé uvádění jména autora v případě

³³ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 147-148

³⁴ Tamtéž, s. 150

celovečerních filmů, naproti tomu není obvyklé uvádět autorství hudebních videoklipů či reklamních spotů. Autor má také právo rozhodnout, zda a jakým způsobem bude autorství uvedeno při zveřejnění díla - zda anonymně, pod pseudonymem či pravým jménem.³⁵

Právo na nedotknutelnost díla je dalším z osobnostních práv autorů zahrnující zejména právo autora udělit svolení ke změně či jinému zásahu do jeho díla, spočívajících ve změně obsahu či formy díla nebo jeho části, v připojení různých dodatků k dílu, či v zařazení díla do souboru či spojení s dílem jiným.³⁶ V tomto smyslu je uvedené právo velmi podstatnou součástí práv autorů audiovizuálních děl a děl audiovizuálně užitých, neboť v praxi dochází k takovým změnám a úpravám zpravidla vždy, a to především u děl audiovizuálně užitých při jejich zpracování a zařazení do děl audiovizuálních. Současně má autor právo, aby jeho dílo, je-li užíváno jinou osobou, nebylo užíváno způsobem snižujícím hodnotu díla. Autor je oprávněn (až na výjimky) dohlížet, zda je tato povinnost ze strany uživatele plněna, a vykonávat tak své právo na autorský dohled.

Osobnostních práv se autor nemůže vzdát, jsou nepřevoditelná a na rozdíl od práv majetkových smrtí autora zanikají. Po smrti autora je dílo nadále chráněno, zákon stanoví, že autorství k dílu zemřelého autora si nesmí osobovat jiná osoba, jeho dílo smí být užito jen způsobem nesnižujícím hodnotu, a při užití díla, je-li to obvyklé, je nutné uvést autorovo jméno. Této ochrany se může domáhat některá z osob v autorském zákoně výslovně uvedených. Jedná se o osoby autorovi blízké, ve smyslu ustanovení § 22 nového občanského zákoníku, který oproti předchozí úpravě rozšiřuje výčet osob blízkých o osoby sešvagřené a osoby, které spolu trvale žijí. Postmortální ochrany se může též domáhat i právnická osoba sdružující autory nebo příslušný kolektivní správce podle ustanovení § 97 autorského zákona.

Výlučná majetková práva lze rozdělit na dvě skupiny, a to na právo dílo užít a na jiná majetková práva, mezi něž se řadí právo na odměnu při opětném prodeji originálu

³⁵ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 150-151

³⁶ Tamtéž, s. 152

díla uměleckého a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu.³⁷ Majetkových práv se autor nemůže vzdát, jsou nepřevoditelná a nelze je postihnout výkonem rozhodnutí (což neplatí pro pohledávky z takových práv vzniklé). Na rozdíl od práv osobnostních mohou být však předmětem dědictví, neboť smrtí nezanikají.

Základním a nejvýznamnějším výlučným majetkovým právem autora je právo dílo užít a udělit jiné osobě oprávnění k výkonu tohoto práva. Obsah tohoto práva společně s demonstrativním výčtem způsobů užití nalezneme v ustanovení § 12 autorského zákona, přičemž samotný pojem užití není zákonem vymezen, z vymezení jednotlivých způsobů užití lze však dovodit, že jej zákon chápe jako zpřístupňování díla veřejnosti, a dále pak jako rozmnožování jakožto předpoklad pro takové zpřístupňování.³⁸ Autor má právo své dílo užít v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě, může jej užít samostatně nebo v souboru anebo ve spojení s jiným dílem či prvky, a především udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva. Poskytnutím takového oprávnění autorovo právo nezaniká, autor je pouze povinen strpět zásah do práva dílo užít jinou osobou a to v rozsahu, jak je stanoven ve smlouvě.

Autor může tedy dílo užít sám, či udělit svolení k jeho užití (oprávnění k výkonu práva dílo užít), a to smlouvou a zpravidla za odměnu. Zákon též umožňuje užití díla bez udělení svolení autora v případě tzv. mimosmluvního užití díla, konkrétně bezúplatných zákonných licencí, a volných užití díla, tedy užití cizího díla pouze pro osobní potřebu. Nejčastějším případem volného užití audiovizuálního díla bude zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu dle ustanovení § 30 odstavce 2 autorského zákona. Naproti tomu uvedené ustanovení vylučuje z volného užití, a považuje tedy za užití díla ve smyslu ustanovení § 12, pořízení záznamu audiovizuálního díla při jeho provozování ze záznamu nebo jeho přenosu i pro osobní potřebu fyzické osoby (například pořízení záznamu celovečerního filmu uváděného v kině). Pokud dojde k užití cizího díla bez právního důvodu stanoveného autorským

³⁷ KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 86

³⁸ Tamtéž, s. 88

zákonem, vznikne autorovi nárok na uplatnění autorskoprávní ochrany dle ustanovení § 40 autorského zákona.

4.2. Trvání majetkových práv k dílu audiovizuálnímu

Na rozdíl od úpravy doby trvání práv osobnostních, která smrtí autora zanikají, trvají práva majetková i po autorovo smrti, jsou předmětem dědictví a přecházejí na právní nástupce autora. Autorský zákon v ustanovení § 27 stanoví obecnou dobu trvání majetkových práv autorů, a to po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. Tato obecná doba ochrany je stanovena v souladu s komunitárním právem, konkrétně směrnicí 2006/116/ES, ve shodě s níž byla upravena též doba trvání majetkových autorských práv k audiovizuálnímu dílu.

Na základě transpozice zmíněné směrnice, konkrétně čl. 2 odstavce 2, obsahuje autorský zákon speciální úpravu trvání majetkových práv k dílu audiovizuálnímu, a to v odstavci 5 ustanovení § 27 autorského zákona, dle kterého se doba trvání majetkových práv počítá od smrti poslední přeživší z následujících osob: režisér, autor scénáře, autor dialogů a skladatel hudby zvláště vytvořené pro užití v audiovizuálním díle. Doba trvání majetkových práv se vztahuje k audiovizuálnímu dílu jako tvůrčímu celku, nikoli k jednotlivým dílům audiovizuálně užitým, u nichž se pak doby trvání majetkových práv počítají samostatně.³⁹

Ačkoli je dle české právní úpravy za autora díla audiovizuálního považován pouze jeho režisér, zatímco ostatní osoby vyjmenované ve výčtu odstavce 5 bývají zpravidla autory děl audiovizuálně užitých, nikoli však nutně též autory díla audiovizuálního, počítá se doba trvání majetkových práv od smrti poslední z přeživších osob uvedených taxativně v citovaném ustanovení, a to bez ohledu na to, zda tyto osoby jsou autory díla či nikoli. Tato úprava pak zajišťuje, že pokud trvají majetková práva k některým ze složek, ke kterým mají práva ostatní z vyjmenovaných osob v odstavci 5 (tedy zpravidla

³⁹ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 329

autoři děl audiovizuálně užitých), trvají taktéž majetková práva režiséra jakožto de iure autora audiovizuálního díla.

Tato úprava je vlivem uvedené směrnice společná všem členským státům Evropské unie, čímž došlo k překonání odlišného přístupu členských států k určení autorství děl audiovizuálních.

Oproti obecné úpravě počítání času v ustanovení § 605 a násl. občanského zákoníku, se doba dle ustanovení § 27 autorského zákona, a to v souladu s mezinárodním právem autorským a komunitárním⁴⁰, počítá až od prvního dne roku následujícího (tj. kalendářního) po roce, v němž došlo k události rozhodné pro její počítání. Takové počítání času tedy prakticky znamená prodloužené trvání práv k dílu audiovizuálnímu.

4.3. Práva výkonných umělců k výkonům audiovizuálně užitým

Shodně s koncepcí dvojího druhu práv autorů, také právo výkonných umělců se skládá z práv osobnostních a majetkových.

Osobnostní práva výkonných umělců, vytvářejících výkony audiovizuálně užitě, jsou svou povahou podobná osobnostním právům autorů, totiž jsou nepřevoditelná, výkonný umělec se jich nemůže vzdát a jeho smrtí zanikají. Na rozdíl od omezené doby trvání práv majetkových však práva osobnostní trvají po celý život výkonného umělce, může tedy nastat situace, kdy majetková práva výkonného umělce již za jeho života zaniknou, zatímco osobnostní budou trvat nadále. Obdobně jako v právu autorském platí i po smrti výkonného umělce postmortální ochrana některých osobnostních prvků interpretační tvorby.⁴¹

⁴⁰ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 330

⁴¹ Tamtéž, s. 650

Autorský zákon v ustanovení § 70 obsahuje taxativní výčet výlučných osobnostních práv výkonných umělců, mezi něž řadí předně právo rozhodnout o zveřejnění uměleckého výkonu, kterým se shodně s právem autorským rozumí první zpřístupnění uměleckého výkonu veřejnosti. Umělec má dále právo rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho jméno uvedeno při zveřejnění a dalším užití jeho výkonu, s výjimkami pro členy uměleckých těles a souborů, vytvářejících umělecké výkony hromadně.

Právo na označení zde není součástí širšího práva umělce osobovat si to, že konkrétní umělecký výkon vytvořil, jak je tomu v případě autorů a jejich práva osobovat si autorství, nicméně lze předpokládat, že též výkonní umělci mají obdobné právo s možností bránit se v případě, že si umělecký výkon osobuje někdo jiný.⁴² Obdobně jako u práva autorů na označení, taktéž umělecké výkony audiovizuálně užitě budou označeny a jména výkonných umělců uvedena, bude-li uvedení jména při takovém užití obvyklé. Na rozdíl od autorskopravní úpravy práva na označení, v případě výkonných umělců zákon podmínku obvyklosti výslovně neuvádí (srov. ustanovení § 11 odst. 2), navíc ustanovení odstavce 3 ustanovení § 70 právo na označení v některých případech odůvodněných způsobem užití výkonu nepřiznává. Takovými případy budou umělecké výkony užitě například v reklamních spotech či hudebních videoklipech, kde není ani obvyklé označení uvádět.

Konečně výkonný umělec má právo na ochranu před každým znetvořením, zkomolením nebo jinou změnou svého výkonu, která by byla na újmu jeho pověsti. Jde tedy o ochranu proti zásahu do integrity uměleckého výkonu, který by znamenal dehonestaci samotného výkonného umělce.⁴³ Oproti právu autora na nedotknutelnost díla, stanoveného právem autorským, je ochrana integrity uměleckého výkonu obsahově užším oprávněním, neboť umělecký výkon není chráněn proti jakýmkoli zásahům, nýbrž pouze proti takovým, které dehonestují výkonného umělce.⁴⁴

⁴² KRÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 210

⁴³ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 652

⁴⁴ Tamtéž, s. 652

Také výlučná majetková práva výkonného umělce jsou taxativně stanovena autorským zákonem, a to v ustanovení § 71 autorského zákona. Obdobně jako autor díla, též výkonný umělec má především právo svůj umělecký výkon užít v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě, a má právo udělit oprávnění k výkonu tohoto práva jinému. Také právo výkonných umělců udělovat svolení s užitím svého výkonu je zákonem omezeno v případech užití mimosmluvního, a to na základě zákonných licencí. Vedle práva výkon užít má pak výkonný umělec právo na tzv. dodatkovou odměnu v souvislosti s rozmnožováním jeho zaznamenaného výkonu pro osobní potřebu dle ustanovení § 25 autorského zákona. Samotné rozmnožování zaznamenaného uměleckého výkonu pro osobní potřebu je volným užitím uměleckého výkonu dle ustanovení §30 autorského zákona.

Základní majetkové právo výkonného umělce, právo umělecký výkon užít, je zákonem vymezeno legálním výčtem způsobů užití výkonů, který zohledňuje podstatu uměleckého výkonu, totiž jeho neopakovatelnost, pokud nedojde k zachycení. Proto zákon rozlišuje užití živého uměleckého výkonu, tedy užití v okamžiku samotného vytvoření výkonu, a dále pak užití ze záznamu.⁴⁵ Výkonů audiovizuálně užitých se pak bude týkat především právo na rozmnožování zaznamenaného výkonu, obsahující pořízení prvotního zvukově obrazového záznamu výkonu za účelem zpřístupňování prostřednictvím audiovizuální techniky, a rozmnožování takového záznamu. Dále půjde o právo rozšiřování rozmnoženiny zaznamenaného uměleckého výkonu (prvním prodejem se toto právo vyčerpává), a právo pronájmu a půjčování takové rozmnoženiny. Právem umělecký výkon užít je též právo na sdělování zaznamenaného výkonu veřejnosti, a to zejména veřejným provozováním jako je například promítání zvukově obrazového záznamu.⁴⁶

4.4. Trvání majetkových práv k výkonům audiovizuálně užitým

⁴⁵ KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 211

⁴⁶ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 655

Jak již bylo uvedeno, úprava trvání majetkových práv je rozdílná od úpravy práv osobnostních, která trvají po celou dobu života výkonného umělce, naproti tomu doba trvání práv majetkových je zákonem omezena. Takto může dojít k zániku majetkových práv výkonného umělce, i když jeho osobnostní práva nadále trvají.

Dle stávající právní úpravy obsažené v ustanovení § 73 autorského zákona trvají majetková práva výkonných umělců 50 let od vytvoření výkonu, dojde-li však v této době ke zveřejnění výkonu, zanikají práva výkonného umělce až za 50 let od takového zveřejnění.

K tomu je ovšem třeba poznamenat, že v současné době je Česká republika v prodlení s transpozicí Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/77/EU ze dne 27. září 2011, kterou se mění směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, která mimo jiné prodlužuje dobu trvání majetkových práv výkonných umělců k jejich uměleckým výkonům zaznamenaným na zvukové záznamy, a to z 50 na 70 let. Přijetím směrnice pro Českou republiku vznikla povinnost transponovat úpravu v ní obsaženou do českého právního rádu, a ve lhůtě do 30. října 2013, k čemuž nedošlo. V současné době je připravena novela autorského zákona, která má uvést do souladu se směrnicí příslušná ustanovení autorského zákona, přičemž součástí novelizovaného znění bude též nová formulace ustanovení § 73 autorského zákona. Majetková práva výkonného umělce budou nadále trvat 50 let od vytvoření výkonu, dojde-li však v průběhu této doby k oprávněnému vydání či oprávněnému sdělení veřejnosti zvukového záznamu výkonu, zaniknou práva výkonného umělce až za 70 let ode dne, kdy došlo k prvnímu oprávněnému vydání nebo sdělení veřejnosti takového záznamu, a to podle toho, která z uvedených událostí nastane dříve.

Směrnice má za cíl řešit situaci některých výkonných umělců (zejména těch, kteří jsou závislí na příjmech z výkonu práv a tzv. studiových hudebníků), kteří ve svém pozdním věku přicházejí uplynutím stávající doby ochrany o příjmy z nahrávek, na jejichž vzniku se v mládí podíleli. V důsledku prodloužení doby ochrany pak získají výkonní umělci (a to ti, kteří byli aktivní v minulosti a jimž by jinak doba ochrany práv již zanikla, tak mladí umělci, kteří jsou aktivní nyní, a pro něž to platí do budoucna)

možnost ekonomicky těžit ze svých práv po delší dobu. Ve skutečnosti však mohou být výkonní umělci touto změnou právní úpravy negativně dotčeni, a to v případě, že zároveň se změnou úpravy nedojde též ke zvýšení paušálních odměn vybíraných kolektivními správci práv, protože pokud by k tomuto nedošlo, bude stávající objem odměn (odměny jsou obvykle stanoveny paušálně za celý repertoár spravovaný kolektivním správcem) rozdělován mezi více výkonných umělců, a tím dojde k jejich reálnému snížení.⁴⁷

⁴⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely autorského zákona. Sněm. tisk 70/0, část č. 1/6. Dostupné např. z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=70&CT1=0>

5. Oprávnění k užití díla audiovizuálního a audiovizuálně užitého

5.1. Licence

5.1.1. Právní úprava

Přijetím nového občanského zákoníku, účinného od 1. ledna 2014, došlo k významné změně týkající se úpravy licenční smlouvy, a to zakotvením jediného institutu licenční smlouvy, potažmo licence, spojujícího do té doby různé speciální úpravy typové licenční smlouvy k předmětům průmyslového vlastnictví⁴⁸ a předmětům chráněným autorským právem⁴⁹, čímž došlo ke sjednocení roztržité právní úpravy licencí a k vytvoření jednotného smluvního licenčního závazku v oblasti výkonu práva duševního vlastnictví, přičemž nová úprava respektuje zvláštnosti licenční smlouvy právě k předmětům chráněným právem autorským.⁵⁰ Dosavadní právní úprava, obsažená ve speciálních zákonech, byla přejata bez podstatných změn, lze tedy říci, že rekodifikace soukromého práva, která v mnoha právních oblastech přináší výrazné změny právní úpravy, oblast licenčních smluv k předmětům duševního vlastnictví mění především ze systematického hlediska, a materiálně zachovává právní kontinuitu. Na dosavadní právní úpravu stanovenou v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníku a v autorském zákoně navazuje nový občanský zákoník též z hlediska terminologického.⁵¹

⁴⁸ Úpravu typové licenční smlouvy k předmětům průmyslového vlastnictví obsahoval zákon. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v ustanovení § 508 a násl.

⁴⁹ Dosavadní úprava typové autorskoprávní licenční smlouvy byla obsažena v autorském zákoně, v ustanovení § 46 a násl.

⁵⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012. Dostupný např. z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁵¹ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vyd. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku, s. 64-94. ISBN 978-80-86855-87-5, s. 70

Nový občanský zákoník obsahuje úpravu obecného typového licenčního závazku, a to v ustanoveních § 2358 až 2386, dopadajících na všechny licence, a dále zavádí zvláštní ustanovení týkající se jen některých typů licenčních smluv, přičemž ustanovení § 2371 až 2383 zakotvuje speciální úpravu pro licenční smlouvu k předmětům chráněným autorským zákonem, tedy též pro licenční smlouvu udělující oprávnění k užití děl audiovizuálních. Ustanovení § 2387 až 2389 obsahují rovněž zvláštní ustanovení pro práva související s právem autorským, tedy relevantní ustanovení pro užití uměleckých výkonů audiovizuálně užitých. Rekodifikací a novou úpravou licenční smlouvy v občanském zákoníku došlo k derogaci ustanovení § 46-57 autorského zákona, týkajících se licenční smlouvy. Tuto doposud platnou právní úpravu, která platila pouze pro licence poskytované podle autorského zákona, občanský zákoník z větší části přejímá do obecných ustanovení. Nová úprava pak nepřináší zásadní změny, je však podrobnější a odstraňuje některé nejasnosti právní úpravy předchozí.⁵²

Vedle úpravy smluvního oprávnění k výkonu práva dílo (či výkon) užit, stanovené v občanském zákoníku, existuje i nadále možnost mimosmluvního užití, jak ji umožňuje autorský zákon například v ustanovení § 29 a násl. (volná užití, zákonné licence). Ustanovení o smluvním užití předmětů práv duševního vlastnictví nevylučují užití také na základě jiné smlouvy než smlouvy licenční, a to v rámci soukromoprávní zásady autonomie vůle osob a s ní spojeném dispozitivním charakteru většiny norem upravujících závazkové vztahy mezi těmito osobami.⁵³⁵⁴ Účelem zakotvení licenčních smluv v zákoně je usnadnit licenční obchody při zachování osobnostního základu práva autorského a práva výkonných umělců.⁵⁵

⁵² PIŠTEJOVÁ, Luboslava. Licenční smlouva podle nového občanského zákoníku. Epravo.cz [online]. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/licencni-smlouva-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91640.html>

⁵³ „*Strany mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není zvláště jako typ smlouvy upravena.*“ § 1746 odst. 2 občanského zákoníku

⁵⁴ DVOŘÁK, Jan, a kol: Občanské právo hmotné. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-807-4783-258, s. 49

⁵⁵ TELEČEK, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví. 2., upr. vyd. Brno: Doplněk, 2007. ISBN 978-80-7239-206-3, s. 91

5.1.2. Pojem a náležitosti licence

Licence je pojmem relativních majetkových práv, má význam typového (pojmenovaného) a zároveň typického (příznačného) závazku, vznikajícího při nakládání s absolutním majetkovým právem duševního vlastnictví⁵⁶, z něhož vzniká nabyvateli licence (jakožto věřiteli) právo na určité plnění jako pohledávku proti poskytovateli licence (jakožto dlužníkovi). Vznik disponibilní pohledávky je pak výhodou, která vyplývá z udělení souhlasu majitele výlučného majetkového práva k výkonu tohoto práva v podobě licenční či jiné smlouvy (dvoustranného závazku) oproti udělení souhlasu prostého jakožto jednostranného jednání, které není občanským zákoníkem zakázáno, ze kterého však nevzniká licence jako věc v právním smyslu⁵⁷, a tedy vlastnictví a součást jmění nabyvatele, se kterým lze nakládat (postoupit, zřídit právo podlicence aj.). Poskytnutím licence majitel výlučného majetkového práva o toto právo nepřichází, zůstává mu zachováno, pouze jej dobrovolně staví ve prospěch nabyvatele a vzniká mu povinnost zdržet se jednání, které je obsahem udělené licence. Tím poskytovatel licence sám sebe omezuje ve výkonu svého zákonného práva.⁵⁸

Předmětem typové licenční smlouvy dle občanského zákoníku je výkon práva duševního vlastnictví, v případě autorskoprávní licence jde pouze o výlučné majetkové autorské právo dílo užít (srov. ustanovení § 12 autorského zákona), s výjimkami a omezeními stanovenými autorským zákonem (srov. ustanovení § 29 a násl.). Autorskoprávní licencí tedy autor uděluje souhlas k užití svého díla a nabyvatel získává majetkové oprávnění dílo užít. Ustanovení § 2371 občanského zákoníku konkrétně stanoví, že smlouvou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva autorské dílo užít v původní nebo zpracované či jinak změněné podobě, a to určitým způsobem nebo všemi způsoby užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném.

⁵⁶ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vyd. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku, s. 64-94. ISBN 978-80-86855-87-5, s. 70

⁵⁷ Licence ve smyslu pohledávky je věcí v právním slova smyslu, a to věcí nehmotnou. Srov. ustanovení § 496 občanského zákoníku

⁵⁸ TŮMA, Pavel. Smluvní licence v autorském právu. Vyd. 1. C.H. Beck, 2007, xviii, 167 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-807-1795-735. s. 19

Shodně s úpravou předchozí, též nová úprava stanoví pro typovou licenční smlouvu podstatné náležitosti, které jsou obligatorní. I nadále platí, že nedodržení těchto náležitostí způsobí pro rozpor s kogentní normou (srov. ustanovení § 580 občanského zákoníku) neplatnost licenční smlouvy, a to neplatnost absolutní. Vyloučena však není tzv. konverze (srov. ustanovení § 575 občanského zákoníku), totiž pokud by smlouva měla náležitosti jiného právního jednání, které je platné, platilo by toto jiné právní jednání (pokud zřejmě vyjadřuje vůli jednající osoby). Bylo již poznamenáno, že v rámci smluvní autonomie stran se připouští též smlouva inominátní, tedy smlouva výslovně zákonem neupravená.

Náležitostmi licenční smlouvy dle nového občanského zákoníku jsou určení předmětu duševního vlastnictví (pro oblast audiovizuální teda určení audiovizuálního díla), projev vůle poskytnout oprávnění k výkonu práva k tomuto předmětu (resp. oprávnění k užití audiovizuálního díla), a ujednání o odměně (nikoli však nutně úplatnost sama).⁵⁹ Konkrétně bude licence opravňující k užití audiovizuálního díla zpravidla obsahovat název díla (často název pouze pracovní), označení autora díla – režiséra (případně spoluautorů-režisérů), druh díla (např. dokumentární film), určení obsahu a rozsahu díla (např. předpokládaná stopáž pořadu), označení osob autorů děl audiovizuálně užitých (autora scénáře, autora scénické hudby apod.). Předpokladem platnosti licenční smlouvy také je, že poskytovatel licence má oprávnění s dílem takto nakládat a poskytovat k němu licenci. To platí například u díla spoluautorského, kdy je třeba k uzavření licenční smlouvy získat jednomyslný souhlas k užití od všech spoluautorů (srov. ustanovení § 8 odst. 4 autorského zákona) (kupříkladu pokud se na vytvoření hudebního díla k pořadu podíleli dva hudební skladatelé). V audiovizuální praxi se velmi často uzavírají licence pro díla dosud nevytvořená, přitom zákonem požadovanou určitost právního jednání je možné splnit výše popsány specifikacemi, objednávkou, osnovou díla apod.

Vedle zmíněných obligatorních náležitostí může licenční smlouva obsahovat různá pravidelná smluvní ustanovení, obsahující například výčet způsobů užití díla, ke kterým

⁵⁹ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vyd. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku, s. 64-94. ISBN 978-80-86855-87-5, s. 76

se poskytuje oprávnění (ve smyslu ustanovení § 12 odst. 4 autorského zákona), ujednání o rozsahu užití díla (územním, časovém apod.), či ujednání o součinnosti autora. Licenční smlouva může obsahovat též vedlejší obsahové náležitosti, například závazek poskytovatele licence po dobu účinnosti smlouvy řádně spolupracovat a zdržet se jakéhokoli jednání, které by mohlo poškodit dobrou pověst ostatních spolutvůrců či nabyvatele licence, nebo kupříkladu různé specifikace způsobu užití díla. Tak pokud je nabyvatel licence provozovatel televizního vysílání, může licenční smlouva obsahovat například oprávnění nabyvatele opatřit dílo autora při jeho sdělování veřejnosti logem nebo jiným označením provozovatele televizního vysílání, oprávnění přerušovat jej při jeho sdělování veřejnosti reklamními či jinými vstupy, či opatřit dílo jinou jazykovou verzí (dabing, podtitulky).

5.1.3. Výhradnost a nevýhradnost licence

Licenční smlouva může být uzavřena ve výhradní či nevýhradní formě, přičemž ujednání o výhradnosti či nevýhradnosti nepatří mezi obligatorní náležitosti smlouvy, a je tedy předmětem smluvní svobody stran.⁶⁰

Licence nevýhradní neomezují autora v poskytování shodné licence k témuž dílu třetím osobám, a autor sám je též oprávněn k výkonu práva, ke kterému nevýhradní licenci udělil. Při sjednání licence výhradní nemá autor nadále právo poskytnout tutéž licenci třetí osobě po dobu, po kterou výhradní licence trvá. Výhradní licenci, pro kterou zákon požaduje vždy písemnou formu, lze sjednat jako výlučnou, při které je i sám autor povinen zdržet se výkonu práva dílo užít způsobem, ke kterému výhradní licenci udělil, či jako omezenou, která povinnost autora zdržet se výkonu tohoto práva neobsahuje. Občanský zákoník v ustanovení § 2360 odst. 1 stanoví dispozitivně výlučnost výhradní licence, kterou mohou strany smluvním ujednáním vyloučit. Na rozdíl od právní úpravy před rekonstrukcí, kdy stačilo, že výhradnost ze smluvního

⁶⁰ TŮMA, Pavel. Smluvní licence v autorském právu. Vyd. 1. C.H. Beck, 2007, xviii, 167 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-807-1795-735., s. 37

ujednání pouze vyplývala⁶¹, požaduje nová právní úprava výslovné ujednání výhradnosti licence. Pokud k takovému výslovnému sjednání nedojde, stanoví občanský zákoník dispozitivně nevýhradnost licence (srov. ustanovení § 2362 občanského zákoníku).

Pokud autor třetí osobě udělí k užití svého díla licenci výhradní za trvání již dříve poskytnuté licence nevýhradní, není platnost nevýhradní licence dotčena a tato licence zůstává zachována. Pokud však autor poskytne třetí osobě licenci (ať už výhradní či nevýhradní) za trvání dříve sjednané výhradní licence, později poskytnutá licence vůbec nevzniká (předchozí úprava takovou licenci považovala za absolutně neplatnou), ledaže by nabyvatel výhradní licence udělil k tomuto svůj písemný souhlas (srov. ustanovení § 2360 odst. 2 občanského zákoníku).

V audiovizuální praxi by případný střet vícero poskytnutých licencí mohl způsobit, že budou současně realizována podobná díla (například na základě udělených licencí ke shodnému scénáři), a tím dojde ke snížení jejich hospodářského využití. Licenční smlouvy uzavírané s autory audiovizuálních děl a děl audiovizuálně užitých tak mohou obsahovat ujištění autora o tom, že v minulosti neudělil výhradní či nevýhradní licenční oprávnění k užití svého díla třetím osobám, a to s důsledky neexistence pozdější licence (pokud byla dříve uzavřena již licence výhradní) či její neplatnosti pro uvedení v omyl⁶² (pokud byla dříve uzavřena licence nevýhradní) v případě nepravdivého autorova tvrzení.

5.1.4. Rozsah licence

V rámci obecné soukromoprávní zásady smluvní autonomie vůle si mohou strany licenční smlouvy sjednat licenci jako neomezenou, nebo ji svým ujednáním určitým

⁶¹ CHALOUPKOVÁ, Helena; HOLÝ Petr: Autorský zákon: komentář. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xii, 477 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-432-2., s. 92

⁶² Srov. ustanovení § 583 a násl. občanského zákoníku

způsobem omezit na jednotlivé způsoby užití díla. Licence může být omezena rozsahem co do:⁶³

- a) způsobu užití díla,
- b) množství užití díla,
- c) místa užití díla,
- d) času užití díla,
- e) jakéhokoli jiného omezení licence, které je technicky a hospodářsky odlišitelné (tzv. věcný rozsah omezení licence).

Autorským zákon nevyžaduje ujednání o rozsahu licence jakožto podstatnou náležitost licenční smlouvy. Pro případ, že by licence neobsahovala toto ujednání, a za účelem zamezení možné neplatnosti smlouvy pro neurčitost, stanoví autorský zákon dispozitivní úpravu rozsahu licence, a to úpravu výhodnější pro autora.

Není-li tak žádného ujednání ohledně rozsahu licence, má se za to, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak to je nutné k dosažení účelu smlouvy (srov. § 2376 odst. 2 občanského zákoníku). Sjednání účelu smlouvy není taktéž podstatnou náležitostí licence, nicméně obdobně jako u jiných závazkových vztahů, též z licenční smlouvy vyplývá její, zpravidla hospodářský, či jiný účel, který by byl případně předmětem soudního dokazování.

V případě, že licence neobsahuje ujednání o jejím rozsahu a rozsah nelze určit ani ze zásady účelového omezení rozsahu licence, stanoví autorský zákon dispozitivně takové vymezení rozsahu, a to z hlediska územního, časového a množství (srov. ustanovení § 2376 odst. 3 občanského zákoníku). Územní rozsah licence omezuje autorský zákon na území České republiky, není vyloučeno ani omezení na jiné – menší území. Licence, která by opravňovala k užití na území mimo Českou republiku, je pak v souladu s autorskoprávním principem teritoriality třeba zkoumat z hlediska jejího souladu s právním řádem země, ve které má dojít k takovému užití. Užití díla na základě svolení získaného licenční smlouvou, která má dle českého práva všechny

⁶³ TŮMA, Pavel. Smluvní licence v autorském právu. Vyd. 1. C.H. Beck, 2007, xviii, 167 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-807-1795-735., s. 51

potřebné náležitosti a je platná, může být v jiném státě z důvodu odlišného právního řádu posuzováno jako neoprávněné užití, proto je vždy nutné posoudit, zda taková licenční smlouva ob stojí i dle právního řádu této země. Časový rozsah licence je autorským zákonem dispozitivně stanoven na dobu obvyklou u daného druhu díla a způsobu užití, nikoli však na dobu delší než jeden rok, která počíná okamžikem poskytnutí licence, nebo pro případ, že se má být dílo odevzdáno až po takovém poskytnutí, tak okamžikem odevzdání. Z hlediska množstevního rozsahu, týkajícího se například určení počtu rozmnoženin díla či počtu jeho odvysílání, je licenční smlouva opět omezena obvyklostí. Podobně jako v případě rozsahu časového je obvyklost množství u daného druhu díla a způsobu užití otázkou skutkovou, která je případně posuzována v rámci soudního řízení.

V audiovizuální praxi dochází zpravidla k uzavírání neomezené licence, pokud jde o autora díla, naopak omezený rozsah licencí si lze představit u licencí uzavíraných mezi výrobcí a distributory, provozovateli kin, či provozovateli televizního vysílání. Licence tak může být omezena kupříkladu na určitý počet odvysílání audiovizuálního díla televizním vysíláním, z časového hlediska pak může být užití díla televizním vysíláním omezeno na určitou dobu, po kterou může provozovatel televizního vysílání toto dílo uvést. Často se bude jednat kombinaci obojího, kdy oprávnění dané licencí zanikne uplynutím doby, nebo odvysíláním stanoveného počtu repríz pořadu, dle toho, která skutečnost nastane dříve.

5.1.5. Dispozice s licencí

Bylo již uvedeno, že licence je předmětem právních vztahů, se kterým lze disponovat. Občanský zákoník v ustanovení § 2363 uvádí dva hlavní způsoby dispozice s licencí, a to poskytnutí podlicence a postoupení licence.

V případě poskytnutí podlicence může nabyvatel oprávnění tvořící součást licence poskytnout třetí osobě, a to zcela nebo zčásti, za podmínky, že tak bylo ujednáno v licenční smlouvě, kterou uzavřel s autorem. Poskytování podlicence se realizuje prostřednictvím typové smlouvy podlicenční, pro níž platí obdobný zákonný režim, jako

pro smlouvu licenční s tím, že podmínky jejího poskytování jsou odvislé od obsahu ujednání mezi autorem a nabyvatelem licence. Součástí ujednání musí být souhlas autora s nakládáním s licenci, bez kterého podlicenci nelze poskytnout, přičemž tento souhlas může být ujednan ve smlouvě licenční či ve smlouvě samostatné, vyloučeno není udělení souhlasu též formou jednostranného jednání, obdobně jako při udělování samotné licence⁶⁴ (viz. úvaha výše). Podlicenci lze poskytnout vždy maximálně v rozsahu poskytnuté licence. Rozsah podlicence pak může být omezen například na počet poskytnutých podlicencí, na jednotlivé způsoby užití (co do územního, časového aj. rozsahu) či na určité osoby jakožto případné nabyvatele podlicence. Obdobně jako u licenci lze poskytnout podlicenci výhradní či nevýhradní, přičemž výhradní podlicenci lze udělit pouze pokud je i samotná licence výhradní. Poskytování podlicencí je v praxi často využívaný institut. Podlicence jsou poskytovány výrobcem ve prospěch uživatelů audiovizuálního díla, kterými jsou nejčastěji provozovatelé kin, či televizního vysílání. Možné, a též běžné, je tzv. řetězení podlicencí, kdy nabyvatel podlicence poskytne další podlicenci třetím osobám („podpodlicenci“), opět pod podmínkou, že s tímto autor a případně předchozí poskytovatel podlicence udělili souhlas. V praxi se může jednat o situaci, kdy výrobce poskytne podlicenci distributorovi, který dále poskytuje podpodlicence uživatelům díla.

Postoupení licence se liší od poskytnutí podlicence tím, že zde dochází ke změně v osobě nabyvatele. S postoupením licence musí autor udělit souhlas, přičemž občanský zákoník v ustanovení § 2364 požaduje pro tento souhlas písemnou formu. Zpravidla bude tento souhlas obsažen již v samotné licenční smlouvě, může být udělen též samostatně. Autor může udělit souhlas s postoupením celé licence, jakož jej i omezit například na určitý okruh osob, kterým bude možné licenci postoupit, dále může umožnit postoupení v celém jejím rozsahu, či pouze z části. K postoupení dochází na základě postupní smlouvy mezi postupitelem a postupníkem, která není zákonem jako speciální smluvní typ upravena a zákon pro ni tedy nestanoví žádné zvláštní

⁶⁴ TŮMA, Pavel. Smluvní licence v autorském právu. Vyd. 1. C.H. Beck, 2007, xviii, 167 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-807-1795-735., s. 42

náležitosti.⁶⁵ Nabyvatel licence však musí sdělit autorovi bez zbytečného odkladu, že licenci postoupil, jakož i osobu postupníka.

5.1.6. Licenční odměna

Typová autorskoprávní licenční smlouva byla dle předchozí platné úpravy koncipována zásadně jako úplatná, ale bylo možné ji uzavřít též jako bezúplatnou. Podstatnou náležitostí této licence bylo tedy ujednání o úplatě či bezúplatnosti licence.⁶⁶ Nový občanský zákoník se ani v tomto od předchozí úpravy neodchyluje, když presumuje úplatnost licenční smlouvy v základním ustanovení o obecné typové licenci (srov. ustanovení § 2358 občanského zákoníku). Ujednání o odměně je nadále podstatnou náležitostí licenční smlouvy, a může mít podobu výslovného ujednání o výši odměny či ujednání způsobu určení výše odměny. Není-li ujednána výše odměny nebo způsob jejího určení, bude licenční smlouva platná, pokud z jednání stran o uzavření smlouvy vyplývá jejich vůle uzavřít úplatnou smlouvu i bez určení výše odměny (srov. ustanovení § 2366 autorského zákona). V takovém případě pak nabyvatel poskytne autorovi odměnu obvyklou, která se posuzuje podle stavu v době uzavření smlouvy a srovnává se se smluvními podmínkami obdobnými s obsahem konkrétní smlouvy pro takový druh díla.⁶⁷ Strany se též mohou dohodnout, že licence bude poskytnuta bezúplatně⁶⁸, licenční smlouva však musí obsahovat výslovné ujednání o bezúplatnosti.

Odměnu sjednanou v licenční smlouvě lze sjednat jako pevnou částku, či jako odměnu výnosovou, tedy odměnu závislou na výnosech dosažených z využití licence, a tedy nejistou. Tyto dvě formy lze též kombinovat, pak jedna část odměny je stanovena pevnou částkou a druhá část je odvislá od dosažených výnosů. Výnosová odměna může být v licenčních smlouvách určena například procentem z výnosů, které nabyvatel

⁶⁵ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s.

⁶⁶ TŮMA, Pavel. Smluvní licence v autorském právu. Vyd. 1. C.H. Beck, 2007, xviii, 167 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-807-1795-735., s. 29

⁶⁷ KRÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 160

⁶⁸ Dosud bylo sjednání bezúplatnosti možné pouze u autorskoprávních licencí, nově se tento postup aplikuje též na oblast licencí k předmětům práv průmyslového vlastnictví.

licence získá na základě tzv. prodeje díla, tedy postoupení licence či poskytnutí podlicence, kterými se zajišťuje hospodářské využití audiovizuálního díla (například je-li nabyvatelem licence provozovatel televizního vysílání, může jít o poskytnutí podlicence k vysílání jinému provozovateli). Pokud je sjednána odměna výnosová, nabyvatel licence dle ustanovení § 2366 odst. 2 autorského zákona musí umožnit autorovi kontrolu příslušných účetních záznamů nebo jiné dokumentace ke zjištění skutečné výše odměny a navíc mu předložit pravidelná vyúčtování odměny takto poskytnuté, a to alespoň jednou ročně. Autor je povinen zachovat mlčenlivost o důvěrných informacích poskytnutých mu v souvislosti s uvedeným postupem.

V případě, že v licenční smlouvě není sjednána odměna výnosová, a pakliže je stanovena odměna tak nízká, že je ve zřejmém nepoměru k zisku z využití licence a k významu díla pro dosažení takového zisku, zakotvuje autorský zákon v ustanovení § 2374 odst. 1, tzv. bestsellerovém ustanovení⁶⁹, právo autora na přiměřenou dodatečnou odměnu. Úprava práva na dodatečnou odměnu byla již před rekodifikací koncipována jako kogentní (zavedeno novelou z roku 2006), též nový občanský zákoník ponechává kogentní charakter bestsellerového ustanovení a nově výslovně uvádí, že práva na přiměřenou dodatečnou odměnu se autor nemůže vzdát. Zákon též nově stanoví způsob určení výše dodatečné odměny, kterou napříště určuje soud, s přihlédnutím zejména k výši původní odměny, dosaženému zisku z využití licence, významu díla pro takový zisk a k obvyklé výši odměny ve srovnatelných případech. Tím však není stranám odňato právo si výši dodatečné odměny dohodnout mimosoudně.

5.2. Oprávnění k užití díla audiovizuálního

Výroba audiovizuálního díla (především díla kinematografického) je zpravidla činností ekonomicky nákladnou, která vyžaduje vedle přínosu osob umělecky činných taktéž účast osob, které zajišťují proces tvorby díla po finanční stránce, kterým ovšem k tomuto dílu dle současné právní úpravy nevznikají žádná původní ani odvozená autorská práva (pokud nejsou fakticky současně autory, resp. spoluautory děl).

⁶⁹ KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 161

S ohledem na ochranu investic těchto osob - producentů - a za účelem umožnění efektivnějšího hospodářského zhodnocování audiovizuálních děl stanoví autorský zákon zvláštní právní režim pro oprávněné užití audiovizuálních děl, který spočívá v usnadnění koncentrace příslušných oprávnění k užití děl do rukou jedné osoby, a to právě producenta. Konkrétně se jedná o institut vyvratitelné právní domněnky poskytnutí licence k užití audiovizuálního díla výrobcí prvotního záznamu audiovizuálního díla (producentovi).

Pro vznik této zákonné domněnky, upravené v ustanovení § 63 odst. autorského zákona, je nutné, aby vztah autora audiovizuálního díla a výrobce jeho prvotního záznamu (dále jen „výrobce“) byl upraven vždy písemnou smlouvou, zpravidla smlouvou typovou autorskoprávní, jejímž obsahem je alespoň udělení souhlasu autora audiovizuálního díla se zachycením díla na prvotní záznam. Prvotním záznamem audiovizuálního díla se rozumí jeho první audiovizuální zachycení na hmotný podklad (originál filmového pásu, videokazety, optického nosiče apod.).⁷⁰ Pro případ, že by v této smlouvě nedošlo též ke smluvní úpravě otázek užití audiovizuálního díla, tj. udělení oprávnění k užití audiovizuálního díla, způsobu a rozsahu užití tohoto díla, či odměny za takové užití, uplatní se zákonná domněnka nabytí tohoto oprávnění výrobcem, a to na základě a v rozsahu určeném v ustanovení odstavce 3. Avšak vzhledem k zákonem stanovené podmínce písemné formy souhlasu autora se zachycením díla na prvotní záznam lze předpokládat, že strany při sjednávání této smlouvy přistoupí též ke kompletní smluvní úpravě otázek užití audiovizuálního díla, čímž dojde k vyloučení aplikace této zákonné domněnky. Citované ustanovení lze tedy považovat za nepříliš praktické.⁷¹

Pokud dojde k aplikaci vyvratitelné zákonné domněnky, pak obsahem oprávnění nabytého výrobcem je⁷²:

⁷⁰ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 609

⁷¹ KRŮŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 186

⁷² TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 604

- a. oprávnění k výkonu práva užití audiovizuální dílo samotným výrobcem, které je výhradní (srov. ustanovení § 2360 občanského zákoníku) a neomezené (srov. ustanovení § 2376 občanského zákoníku), tj. neomezené co do způsobu užití audiovizuálního díla a rovněž co do množství, místa a času užití,
- b. oprávnění k užití audiovizuálního díla v jeho podobě původní, jakož i podobách zpracovaných, které vymezuje autorský zákon taxativně, tj. ve znění dabaném a opatřeném titulky,
- c. výhradní a neomezené oprávnění k užití fotografií vytvořených v souvislosti s pořízením prvotního záznamu audiovizuálního díla (př. reklamních plakátů)
- d. právo podlicence (srov. ustanovení § 2363 občanského zákoníku) k výše uvedeným oprávněním.

Licence poskytnutá výrobcem na základě zákonné domněnky tedy není omezena co do způsobu užití, není omezena ani doba jejího trvání (lze tedy dovodit, že platí po celou dobu trvání majetkových autorských práv k dílu⁷³), a není omezena ani územně. Jak již bylo výše uvedeno, aplikaci zákonné domněnky lze omezit či vyloučit dohodou mezi autorem a výrobcem. Lze si představit omezení licence pro určité území, pro určitý počet rozmnoženin, popř. pro počet veřejných promítání díla, nebo pro omezení či vyloučení některých druhů užití díla (př. odložení započítání užití díla pronajímáním rozmnoženin, na nichž je dílo zachyceno).⁷⁴ Taková omezení licence poskytnuté výrobcem pak platí též pro třetí osoby, které získají licenci od výrobce na základě podlicenční smlouvy (zejména distributoři rozmnoženin díla, provozovatelé televizního vysílání, provozovatelé kin).

V případě aplikace zákonné domněnky, a není-li sjednáno mezi stranami jinak, stanoví autorský zákon, že výrobce poskytne autorovi audiovizuálního díla licenční odměnu, a to ve smyslu ustanovení § 2366 odst. 1 občanského zákoníku ve výši obvyklé (viz. výše pojednání o licenční odměně).

⁷³ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 604

⁷⁴ Tamtéž, s. 605

Pro ochranu investice výrobce autorský zákon v ustanovení § 63 odst. 4 stanoví, že autor audiovizuálního díla nemá právo odstoupit od smlouvy, uzavřené mezi jím a výrobcem, pro změnu přesvědčení (srov. ustanovení § 2382 občanského zákoníku), není-li sjednáno jinak. Jde o úpravu dispozitivní, která může být smluvně vyloučena z aplikace, a platí pouze v rozsahu nezbytně nutném pro řádné využití licence získané na základě popsané zákonné domněnky dle ustanovení odstavce 3.⁷⁵ Citovaným ustanovením také dochází v případě děl audiovizuálních dispozitivně k omezení osobnostních práv autora, a to přiměřeně v rozsahu dle ustanovení § 58 odst. 4 autorského zákona, tedy v obdobném rozsahu jako u děl zaměstnaneckých. Potom platí, že pokud autor audiovizuálního díla poskytl výrobci oprávnění zaznamenat je na prvotní záznam, svolil tím též ke zveřejnění, úpravám, zpracování včetně překladu, spojení s jiným dílem a zařazení do díla souborného. Vzhledem k tomu, že výrobce nezískává na rozdíl od zaměstnavatele právo výkonu, ale pouze licenci, ustanovení o uvádění díla pod jménem výrobce se zde nepoužije.⁷⁶ Autorova osobnostní práva jinak zůstávají nedotčena, je třeba zde dbát především na užití díla způsobem nesnižujícím jeho hodnotu.⁷⁷ Obdobně se na vztah mezi autorem audiovizuálního díla a výrobcem dispozitivně použije ustanovení § 58 odst. 5, týkající se oprávnění k dokončení nehotového zaměstnaneckého díla. Z toho lze vyvodit, že pokud autor audiovizuálního díla poskytl výrobci oprávnění zaznamenat je na prvotní záznam, udělil mu zároveň svolení k dokončení svého nehotového díla pro případ, že jeho právní vztah k výrobcí skončí dříve, než dílo dokončí, jakož i pro případ, že budou existovat důvodné obavy, že autor dílo nedokončí řádně nebo včas v souladu s potřebami výrobce.

5.3. Oprávnění k užití díla audiovizuálně užitého

Jak bylo již výše uvedeno, autorům děl audiovizuálně užitých náleží samostatná autorská práva, a za účelem řádného užití díla audiovizuálního, při kterém dochází též

⁷⁵ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 611

⁷⁶ KRÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 187

⁷⁷ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 611

k užití děl těchto autorů, je nutné získat oprávnění k užití díla nejen od autora díla audiovizuálního – režiséra, ale rovněž od autorů děl audiovizuálně užitých – scenaristů, kameramanů apod.

Obdobně jako u díla audiovizuálního jako celku, též pro díla audiovizuálně užitá autorský zákon stanoví vyvratitelnou právní domněnku stanovenou ve prospěch výrobce prvotního záznamu audiovizuálního díla, která vzniká v případě, že autor díla audiovizuálně užitého udělil výrobcí písemnou smlouvou oprávnění k zařazení díla do díla audiovizuálního. Tato zákonná domněnka, zakotvená v ustanovení § 64 autorského zákona, požaduje písemnou formu souhlasu autora se zařazením díla a v případě nedodržení této podmínky se zákonná domněnka neuplatní.

Obsahem licence nabyté výrobcem na základě zákonné domněnky je oprávnění k zařazení díla audiovizuálně užitého do díla audiovizuálního, ať již beze změny či po zpracování, oprávnění zaznamenat je pro prvotní záznam takového díla audiovizuálního, jakož i dabovat je a opatřit titulky, dále nabytí výhradní a neomezené licence k užití autorova díla při užití audiovizuálního díla, jakož i fotografií vytvořených v souvislosti s pořízením prvotního záznamu, a to s možností oprávnění tvořící součást takové licence zcela nebo zčásti poskytnout třetí osobě (poskytnout podlicenci).

Pokud si strany neujednají jinak, též autorovi díla audiovizuálně užitého vzniká právo na zaplacení licenční odměny ve smyslu ustanovení § 2366 odst. 1 ve výši obvyklé, včetně práva na případnou dodatečnou odměnu (viz. pojednání o licenční odměně).

Při aplikaci zákonné domněnky dochází rovněž v případě autorů děl audiovizuálně užitých dispozitivně k vyloučení práva na odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení a k přiměřenému použití ustanovení o omezení osobnostních práv a ustanovení o oprávnění k dokončení nehotového díla stanovených pro díla zaměstnanecká (dle ustanovení § 58 odst. 4 a 5 autorského zákona). Oprávnění, které získává výrobce na základě popsané vyvratitelné zákonné domněnky, se vztahuje pouze

k užití díla audiovizuálně užitého jako součásti díla audiovizuálního, nikoli již na samostatné užití takového díla či jeho užití v jiném audiovizuálním díle.⁷⁸

Z rozsahu vyvratitelné zákonné domněnky, která se jinak vztahuje na všechna díla audiovizuálně užitá, jsou autorským zákonem vyloučena díla hudební, a to z toho důvodu, že výkon majetkových práv k dílům hudebním bývá tradičně realizován prostřednictvím kolektivního správce. Oprávnění k užití hudebního díla, které je součástí díla audiovizuálního - tzv. synchronizační licenci - pak výrobce (a uživatel) v některých případech získává právě od kolektivního správce. Pokud má však autor s kolektivním správcem sjednanu tzv. synchronizační výjimku, což bude případ v praxi častější, je třeba souhlas s oprávněným užitím hudebního díla získat přímo od autora samotného.

⁷⁸ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 615

6. Záznam audiovizuálního díla a jeho výrobce

6.1. Záznam audiovizuálního díla

Dílo audiovizuální je zaznamenáváno zvukově obrazovým záznamem, což je nehmotný statek, který je definován a chráněn autorským zákonem. Dle ustanovení § 79 odst. 1 autorského zákona jde o záznam řady zaznamenaných, spolu souvisejících obrazů vyvolávajících dojem pohybu, přičemž jeho obsahem může být záznam audiovizuálního díla, anebo také záznam jiných souvisejících obrazů vyvolávajících dojem pohybu, ať již půjde o dílo splňující znaky dle autorského zákona či nikoli. Jde tedy o pojem širší než je samotný pojem záznamu díla audiovizuálního, a je tedy třeba jej odlišovat od díla audiovizuálního, které je jím vyjádřeno. Současně je třeba zvukově obrazový záznam také odlišovat od jeho rozmnoženiny, tedy hmotného nosiče, na kterém je záznam obsažen.

Zvláštní povahu má pak prvotní záznam audiovizuálního díla, se kterým autorský zákon spojuje vznik vyvratitelných právních domněnek dle ustanovení § 63 a § 64 zákona (viz výše). Prvotním záznamem audiovizuálního díla se rozumí jeho první audiovizuální zachycení na hmotný podklad, kterým může být filmový pás, videokazeta, optický nosič apod., pod podmínkou, že jde o originál takového nosiče. Zároveň jde o záznam, který jeho autor označil za dokončený a vyslovil souhlas k jeho zveřejnění.⁷⁹

6.2. Výrobce záznamu audiovizuálního díla

Právo ke zvukově obrazového záznamu náleží jeho výrobcí. Výrobcem zvukově obrazového záznamu (a tedy i záznamu audiovizuálního díla) je dle ustanovení § 79 odst. 2 autorského zákona fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost

⁷⁹ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 609

poprvé pořídí zvukově obrazový záznam, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Výrobce pak obvykle nebude ten, kdo například pronajal filmové ateliéry či filmovou techniku, kdo pouze zprostředkoval nabytí práv k užití uměleckých výkonů výkonných umělců (herecká agentura), nebo ten, kdo zhotovil zachycení audiovizuálního díla po stránce technické či produkční, avšak pouze jako prostředník, resp. subdodavatel.⁸⁰ Právo výrobce zvukově obrazového záznamu, v českém právním řádu zakotvené v souladu se směrnicí Rady 92/100/EHS o právu na pronájem a půjčování, jakož i některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví, je výlučným majetkovým právem, spojeným s hospodářským aspektem výroby audiovizuálního díla, a jde tedy o právo převoditelné. Osobnostní práva výrobcí nenáleží.

Obsahem práva výrobce zvukově obrazového záznamu je zvukově obrazový záznam užit, tj. právo na rozmnožování zvukově obrazového záznamu, právo rozšiřovat, pronajímat či půjčovat originál nebo rozmnoženinu zvukově obrazového záznamu a právo na sdělování zvukově obrazového záznamu veřejnosti. Součástí práva výrobce zvukově obrazového záznamu je též právo udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva. Výrobci se současně přiznává právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním jeho záznamu pro osobní potřebu dle ustanovení § 25 autorského zákona.

Zpravidla bude mít výrobce zvukově obrazového záznamu též postavení výrobce prvotního záznamu audiovizuálního díla ve smyslu ustanovení § 63 a § 64 autorského zákona. Na rozdíl od výrobce zvukově obrazového záznamu, který je majitelem práva dle ustanovení § 79 autorského zákona, nezávisle na tom, zda k pořízení záznamu došlo z hlediska výkonu autorských práv a práv souvisejících (tedy práv výkonných umělců, případně výrobců zvukových záznamů) oprávněně, výrobcem prvotního záznamu audiovizuálního díla je ten, kdo získal oprávnění k zachycení díla na prvotní záznam na základě písemné smlouvy, která je podmínkou pro nabytí oprávnění k užití audiovizuálního díla a děl audiovizuálně užitých. V tomto případě tedy k pořízení

⁸⁰ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 607

záznamu audiovizuálního díla dochází z hlediska užití díla oprávněně (na základě smluvního oprávnění).

7. Dílo vytvořené na objednávku

Vzhledem k tomu, že k uzavírání smluv k dílům audiovizuálním či audiovizuálně užitým dochází zpravidla v době před jejich vznikem, uzavírají výrobci s autory těchto děl kromě licenčních smluv taktéž smlouvy o dílo, které vytváření těchto děl smluvně upravují.

Jako dílo vytvořené na objednávku autorský zákon označuje dílo vytvořené právě na základě smlouvy o dílo, přičemž smlouvu o vytvoření takového díla neupravuje jako zvláštní typovou autorskoprávní smlouvu, a to na rozdíl od úpravy předchozí obsažené v zákoně č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých. Tato starší úprava upravovala smlouvu o vytvoření díla jako zvláštní typ smlouvy, kterou se autor zavazoval vytvořit pro objednatele za odměnu literární, vědecké, nebo umělecké dílo a zároveň tím uděloval svolení k užití díla k účelu smlouvou vymezenému. Tato smlouva o vytvoření díla v sobě tedy zahrnovala též obdobu licenčního oprávnění k užití díla. Tak tomu v současnosti již není.

Ustanovení § 61 současného autorského zákona, upravující dílo vytvořené na objednávku, již neobsahuje úpravu smlouvy o vytvoření díla jako samostatný smluvní typ, jde pouze o vyjádření zásady již obsažené v obecném soukromoprávním předpisu v rámci úpravy smlouvy o dílo⁸¹. V době před účinností soukromoprávní rekonstrukce se na smlouvu o vytvoření díla použila úprava smluvního typu smlouvy o dílo obsažená v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb., či v obchodním zákoníku č. 513/1991 Sb., v závislosti na tom, zda byla mezi autorem a objednatelem sjednána dohoda o volbě obchodněprávního režimu či ne. S účinností od 1. ledna 2014 došlo k odstranění právního dualismu smlouvy o dílo dle uvedených derogovaných zákonů a k zakotvení sjednocené úpravy smlouvy o dílo s nehmotným výsledkem v novém občanském zákoníku (ustanovení § 2631 a násl.), vztahující se na výsledek činnosti, který je

⁸¹ KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X., s. 181

předmětem práva duševního vlastnictví. Novou úpravu smluvního typu smlouvy o dílo se lze nyní aplikovat jako obecnou úpravu pro smlouvu o dílo vytvořené na objednávku. V souladu se zásadou smluvní autonomie samozřejmě není vyloučeno vytvoření díla též na základě smlouvy inominátní, jejíž obsahem bude závazek k vytvoření díla.

V současné době tedy zákonná úprava odlišuje smluvní vztah upravující vytvoření díla, který je závazkem čistě soukromoprávním, a smluvní oprávnění k užití takového díla, které je smluvním vztahem typově autorskoprávním. Za účelem usnadnění hospodářského využití, které vyplývá ze spojitosti vytváření díla a oprávnění k jeho užití, stanoví autorský zákon pro díla vytvářená na objednávku zákonnou vyvratitelnou domněnku poskytnutí licence, jejímž cílem je zejména ochrana majetkových zájmů objednatele jako investora na vytvoření díla a zohlednění zásadní role mimotvůrčích investic těchto osob při vzniku takového díla.⁸² Dle této zákonné domněnky je však objednatel oprávněn užit dílo vytvořené na objednávku pouze k účelu vyplývajícimu ze smlouvy. Užití díla nad rámec takového účelu může objednatel pouze na základě licenční smlouvy. Je tedy žádoucí, aby účel byl ve smlouvě řádně vymezen, či aby si účastníci smlouvy rozšířili možnost užití díla licenční smlouvou, což se v audiovizuální praxi běžně děje. Je totiž v zájmu objednatele, aby si smluvně zajistil všechny způsoby užití, které potřebuje pro hospodářské využití díla. Obvykle tak dochází k uzavírání kombinovaných smluv, jejichž obsahem je jak smlouva o vytvoření díla, tak i licence (především výhradní) opravňující k užití takového díla.

Uvedená zákonná domněnka může zahrnovat nejen případné oprávnění objednatele dílo užit, ale rovněž oprávnění poskytnout podlicenci třetí osobě. Vyloučeno není ani postoupení licence ze strany objednatele na třetí osobu. To vše samozřejmě za předpokladu, že zmíněná práva objednatele nakládat s licencí budou vyplývat z účelu smlouvy o dílo. Zároveň nemá objednatel závazek vytvořené dílo skutečně užit, licence stanovená ve prospěch objednatele na základě zákonné vyvratitelné domněnky je pouze licencí opravňující. I přes případné nevyužití licence je objednatel povinen zaplatit

⁸² TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 578

autorovi sjednanou odměnu, v případě kombinovaných smluv jde o sjednání odměny jak za vytvoření díla, tak za licenci k jeho užití.

Nebylo-li sjednáno jinak, stanoví autorský zákon v ustanovení § 61 odst. 2, že autor může dílo vytvořené na objednávku i nadále sám užit a poskytnout licenci třetím osobám, současně je však autorovo právo omezeno, a to oprávněnými zájmy objednatele. Na objednatel tedy nepřechází právo vykonávat majetková práva k dílu, zároveň je však omezena autonomie vůle autora. Pojem oprávněných zájmů objednatele, které jsou v tomto případě hranicí pro omezení práv autora, není autorským zákonem blíže určen a vykládá se dle okolností konkrétního případu. Před účinností rekodifikace mělo zmíněné ustanovení význam pro vytvoření díla na základě smlouvy o dílo dle občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., který pro tento případ neobsahoval žádnou zákonnou úpravu. V současnosti nový občanský zákoník v ustanovení § 2633 obsahuje úpravu totožnou s výše popsanou úpravou autorského zákona, a činí tak ustanovení § 61 odst. 2 autorského zákona v zásadě nadbytečným.

Výše popsaná zákonná vyvratitelná domněnka a z ní plynoucí kvazilicenční omezení autorského práva se v audiovizuální praxi, především filmové, často neuplatní, a to vzhledem k uzavírání kombinovaných smluv. Tento postup lze považovat za rozumný vzhledem k již popsaným ustanovením obsahujícím neurčité pojmy účelu smlouvy, či oprávněných zájmů objednatele, a k absenci výkladových pravidel těchto pojmů a též potřebné judikatury, která by hranice kvazilicenčních omezení autorského práva stanovila. Kombinované smlouvy zpravidla obsahují výhradní licenci, která uplatnění zákonné domněnky vyloučí.

8. Ochrana autorského práva k dílu audiovizuálnímu

8.1. Soukromoprávní ochrana

Bylo-li do práva autora díla audiovizuálního neoprávněně zasazeno nebo jeho právu hrozí neoprávněný zásah, může se autor domáhat zvláštních nároků sloužících k ochraně jeho autorského práva. V zájmu této ochrany stanoví autorský zákon v ustanovení § 40 demonstrativní výčet možných nároků autora vůči osobě, která by takto neoprávněně do jeho práv zasáhla či je ohrozila. Domáhat se ochrany práv může autor, ať již jde o jeho výlučná osobnostní, či výlučná majetková práva, před ohrožením či porušením práva se může ochrany samostatně domáhat též jednotlivý spoluautor, jde-li o práva autorská k dílu spoluautorskému (srov. ustanovení § 8 odst. 4). Ustanovení § 41 autorského zákona též přiznává oprávnění domáhat se ochrany majetkových práv osobě, jíž autor udělil výhradní oprávnění k výkonu práva dílo užit (výhradní licenci), či osobě, které bylo takové oprávnění či výkon majetkových práv k dílu svěřen ze zákona, přičemž domáhat ochrany svých práv z licence vůči osobám, které nejsou stranami licenční smlouvy, může právě jen tato osoba, neboť právě její postavení je neoprávněným užitím zasazeno. Nedotčeno tím zůstává autorovo právo domáhat se nároků vyplývajících z práv osobnostního charakteru, které náleží pouze autorovi samému.

Ustanovení § 40 odst. 1 autorského zákona přiznává autorovi následující žalobní nároky, vyplývající z práva autorského, které lze uplatnit samostatně, či kumulativně. Jedná se o:⁸³

- a. Určovací nárok, tj. autor má nárok na určení svého autorství
- b. Nárok zdržovací (negatorní), tj. autor se může domáhat zákazu ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování, nebo neoprávněného zásahu do svého práva.

⁸³ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 418 a násl.

Autorský zákon pak podává demonstrativní výčet negativních nároků, kterých se může autor domáhat. Může jít o zákaz neoprávněné výroby, neoprávněného obchodního odbytu, neoprávněného dovozu nebo vývozu originálu nebo rozmnoženiny či napodobeniny díla, neoprávněného sdělování díla veřejnosti (zde jde o nároky z porušení autorského práva), jakož i zákaz neoprávněné propagace, včetně inzerce a jiné reklamy (zde se jedná o nároky z ohrožení autorského práva)

- c. Nárok informační, tj. autor se může domáhat sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití, o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího neoprávněného užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, a o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní, včetně osob, kterým byly předmětné rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě. Informačního nároku se autor může domáhat vůči osobě, která do jeho práva neoprávněně zasáhla nebo je neoprávněně ohrozila, a vůči dalším osobám, jejichž výčet autorský zákon demonstrativně podává. S uvedeným obecným informačním nárokem souvisí též zvláštní autorskoprávní nárok autora dle ustanovení § 42 autorského zákona, totiž nárok autora požadovat informace od celních orgánů a orgánů vykonávajících státní statistickou službu a právo nahlížet do celních či statistických dokumentů za účelem zjištění informací rozhodných pro ochranu autorského práva.
- d. Nárok odstraňovací (restituční), tj. nárok autora na odstranění následků neoprávněného zásahu do jeho práva a obnovit tak právní stav před tímto zásahem. Autorský zákon obsahuje demonstrativní výčet těchto nároků, zejména jde o stažení neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky dle ustanovení § 43 odst. 2 autorského zákona z obchodování, jejich stažení z obchodování a zničení, nebo pouze zničení uvedených předmětů, a dále také zničení či odstranění materiálů a nástrojů použitých k výrobě uvedených předmětů. Realizace odstranění následků zásahu do autorského práva pak probíhá zásadně na náklady osoby, která se zásahu dopustila.

- e. Nárok na přiměřené zadostiučinění (satisfakční), tj. autor má nárok na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu, a to zejména ve formě omluvy, a pokud by se přiznání jiného zadostiučinění nejevilo postačujícím, taktéž zadostiučinění v penězích. Výši tohoto peněžitého zadostiučinění určuje soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k zásahu do práva došlo.
- f. Zvláštní nárok zápůrčí, tj. autor se může domáhat zákazu poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora. Autorský zákon nevymezuje okruh osob, proti nimž může nárok autora směřovat, okruh těchto osob je tedy nutné posoudit vždy dle konkrétních okolností, zejména s ohledem na příčinnou souvislost mezi poskytováním služby a porušováním či ohrožováním autorského práva. Často se bude jednat o poskytovatele služeb informační společnosti, například provozovatele peer-to-peer služeb nebo provozovatele internetových kaváren.

Satisfakčním nárokem nepeněžitého charakteru je též autorovo právo na uveřejnění rozsudku, zakotvené v ustanovení § 40 odst. 3 autorského zákona. Právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, může soud přiznat autorovi, jehož návrhu bylo vyhověno. Obdobně jako u omluvy, může soud určit způsob či rozsah uveřejnění, tedy například druh sdělovacího prostředku, ve kterém bude rozsudek uveřejněn.

Uplatněním výše zmíněných nároků není dotčeno právo autora domáhat se náhrady škody a bezdůvodného obohacení vzniklé porušením či ohrožením autorského práva dle obecných soukromoprávních předpisů. Autorský zákon v ustanovením § 40 odst. 4 výslovně odkazuje na obecný předpis, který tyto žalobní nároky upravuje, a stanoví možné souběžné použití těchto nároků s žalobními nároky dle autorského zákona. Význam uvedeného ustanovení spočívá v tom, že stanoví zvláštní pravidla odchylná od obecné úpravy pro určení rozsahu odpovědnosti.

Autor má právo se domáhat náhrady majetkové újmy (škody), tedy skutečné škody a ušlého zisku, dle ustanovení § 2894 a násl. občanského zákoníku, přičemž odchylně

od občanského zákoníku pak autorský zákon stanoví, že namísto skutečně ušlého zisku se může autor domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s autorovým dílem. Tím autorský zákon určuje odchylně zvláštní způsob pro výpočet ušlého zisku, nicméně obecné podmínky vzniku odpovědnosti za majetkovou újmu dle občanského zákoníku zůstávají nedotčeny. Náhrada skutečné majetkové újmy se u děl audiovizuálních dá předpokládat pouze ve vztahu k hmotnému předmětu, prostřednictvím něž je dílo vyjádřeno, přičemž při takto způsobené škodě ještě nemusí dojít k zásahu do samotného autorského práva. Náhrada ušlého zisku by se pak týkala zisku, o který by autor přišel, kupříkladu pokud by došlo k neoprávněnému užití, kterým by bylo zmařeno předpokládané první zveřejnění díla.

Kromě náhrady škody může autor požadovat taktéž vydání bezdůvodného obohacení, které zpravidla vznikne v případě užití cizího díla bez právního důvodu stanoveného v autorském zákoně, zejména v případě užití bez udělení svolení autora (uživatel ušetří náklady na zaplacení odměny za užití díla). V případě bezdůvodného obohacení souvisejícím se zásahem do autorského práva se použijí ustanovení § 2991 občanského zákoníku a též ustanovení autorského zákona, který stanoví odchylku od obecné úpravy ohledně stanovení rozsahu odpovědnosti. Dle autorského zákona bude v případě neoprávněného nakládání s dílem bez potřebné licence činit výše bezdůvodného obohacení dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem. Takový způsob určení bezdůvodného obohacení ztrácí povahu pouhého restitučního nároku na vydání bezdůvodného obohacení a blíží se již pojetí sankčnímu formou soukromé pokuty.⁸⁴

V případě porušení či ohrožení autorského práva, proti němuž se autor domáhá žalobních nároků vyplývajících z ustanovení autorského zákona, je odpovědnost rušitele založena na objektivním principu, tedy zavinění se pro vznik jeho odpovědnosti a práva autora uplatnit žalobní nárok nevyžaduje. Bez ohledu na zavinění vzniká též povinnost obohaceného vydat autorovi bezdůvodné obohacení. Oproti tomu povinnost nahradit

⁸⁴ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4., s. 435

majetkovou újmu je založena na subjektivní odpovědnosti, k jejímuž vzniku je třeba zavinění škůdce. Na subjektivní odpovědnosti je nově dle občanského zákoníku založena též povinnost nahradit nemajetkovou újmu (do účinnosti rekonstrukce se jednalo o odpovědnost objektivní), a to na základě koncepčně obecné úpravy náhrady majetkové a nemajetkové újmy dle ustanovení § 2894 a násl. občanského zákoníku. Nárok dle ustanovení § 40 odst. 1 písm. e), dle kterého se autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu hrozí neoprávněný zásah, může domáhat též poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu, je pak třeba vnímat jako jeden z případů, kdy je zákonem stanovena povinnost odčinit nemajetkovou újmu dle ustanovení § 2894 odst. 2, a v tomto případě bude povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění založena na odpovědnosti subjektivní obdobně jako u povinnosti nahradit újmu majetkovou (škodu).

8.2. Veřejnoprávní ochrana

Neoprávněným zásahem do autorského práva může dojít ke spáchání správního deliktu. Samostatnou úpravu správněprávních deliktů v oblasti autorského práva a práv souvisejících s právem autorským obsahuje přímo autorský zákon v ustanoveních § 105a až 105c, které byly do zákona vloženy novelou z roku 2006. Skutkové podstaty správních deliktů jsou shodné pro správní delikty spáchané fyzickými osobami (přestupky), tak pro správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob (jiné správní delikty). Správního deliktu na úseku autorského práva a práv souvisejících se fyzická osoba či právnická a podnikající fyzická osoba dopustí mimo jiné tehdy, když neoprávněně užije autorské dílo, umělecký výkon, zvukový či zvukově obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databázi. Přestupky i jiné správní delikty projednávají obecní úřady obcí s rozšířenou působností, v jejichž územním obvodu byl správní delikt spáchán, přičemž v řízení o přestupcích se použije jako obecná úprava zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, pro řízení o jiných správních deliktech je obecnou normou zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. Ustanovení autorského zákona též stanoví výši pokut za jednotlivé přestupky i jiné správní delikty, stanoví rovněž možnost liberace v určitých případech pro právnické osoby. Pro určení

výše pokuty je významná závažnost správního deliktu, zejména způsob, jakým byl spáchán, jakož i následky a okolnosti, za kterých byl spáchán.

Autorský právu je poskytována rovněž trestněprávní ochrana, v českém právním řádu zakotvena v ustanovení § 270 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Trestného činu porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi se dopustí ten, kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi. Za uvedený trestný čin je možné uložit trest odnětí svobody až na dvě léta, zákazu činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pokud by pachatelův čin vykazoval znaky obchodní činnosti nebo jiného podnikání, či by získal takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch nebo způsobil tím jinému značnou škodu (tj. nejméně 500.000 Kč), či se dopustil takového činu ve značném rozsahu, může být potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. V případě, že pachatel uvedeným činem získá pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu nebo tím způsobil jinému škodu velkého rozsahu (tj. nejméně 5 000 000 Kč), nebo dopustí-li se takového činu ve velkém rozsahu, může mu být uložen trest odnětí svobody na tři léta až osm let. Pachatelem může být kdokoli, pro naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu je pak třeba, aby pachatelovo jednání bylo úmyslné a pachatel si byl vědom neoprávněnosti svého konání.

8.3. Ochrana osobnosti

Při tvorbě audiovizuálních děl někdy dochází k zejména filmovému zpracování skutečných životních příběhů, či k inspiraci skutečnými událostmi a lidskými osudy. Tyto případy pak mohou vyvolat vznik nejrůznějších neoprávněných zásahů do práva osob na ochranu jejich osobnosti. Osobnostněprávní ochrana může být omezením při tvorbě audiovizuálních děl a může zapříčinit vznik soudních sporů s nezanedbatelnými důsledky (především po finanční stránce) pro autory, resp. držitele licencí k dílům.

Osobnost člověka je zákonem chráněna prostřednictvím soukromoprávního institutu ochrany osobnosti dle ustanovení § 81 a násl. občanského zákoníku. Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy (ustanovení § 81 odst. 2 občanského zákoníku). Při zpracování skutečných událostí a příběhů může dojít především k zásahu do práva na soukromí, které zahrnuje skutečnosti ze soukromého života osoby i sféru jejího rodinného života, jako jsou vztahy mezi manželi a blízkými příbuznými, či práva na jméno, které je významným atributem osobnosti, zahrnujícím především právo osoby užívat své jméno a disponovat s ním. V rámci uvažování o možnostech předcházení případným neoprávněným zásahům do osobnostních práv při audiovizuální tvorbě je především nutno vycházet z toho, že do práva na ochranu osobnosti osoby nezasahuje ten, kdo tak učiní s jejím svolením.⁸⁵

K zásahu do práva na jméno může dojít například v případě, že filmová postava je označena jménem skutečně žijící osoby, přičemž příběh nápadně připomíná skutečný život této žijící osoby. Při výrobě filmu samozřejmě může dojít k takové situaci, přestože filmová postava je postavou zcela vymyšlenou a došlo pouze ke shodě jmen. Ovšem ne každý takový případ náhodné shody jmen je způsobilý vyvolat důvodné domáhání se ochrany proti zásahu do práva dotčené osoby. K případnému uplatnění nároku žalobce by nestačila pouhá shoda jmen, bylo by třeba, aby filmová postava poukazovala právě na osobu žalobce, a aby označení filmové postavy bylo způsobilé ve veřejnosti, tedy širším okruhu diváků, vyvolat dojem, že jde o osobu žalobce.⁸⁶ Jen tato přímá spojitost mezi filmovou postavou a určitou osobou by mohla mít za následek, že dotyčná osoba by byla užitím jména dotčena na svých právech na ochranu osobnosti, a mohla se tak domáhat osobnostněprávní ochrany (srov. ustanovení § 82 odst. 1 občanského zákoníku).

Právo na soukromí může být zasaženo například zfilmováním skutečného, veřejně známého, lidského osudu určité osoby, či filmovým příběhem inspirovaným na základě

⁸⁵ ŠALOMOUN, Michal. Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xv, 180 s. ISBN 978-807-4000-973. s. 110

⁸⁶ KNAP, Karel, a kol.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 435 s. ISBN 80-7201-484-6., s. 286

skutečností ze soukromého života této osoby, přestože filmová postava vystupuje pod smyšleným jménem. Právo na osobní soukromí především obsahuje právo fyzické osoby rozhodnout podle vlastního uvážení zda, a případně v jakém rozsahu a jakým způsobem mají být skutečnosti jejího osobního soukromí zpřístupněny jiným.⁸⁷ Ke zpracování skutečností ze soukromého života do podoby filmového příběhu je tak třeba získat od dotyčné osoby souhlas, aby nedošlo k neoprávněnému zásahu do sféry jejich práv, proti kterým pak má právo se bránit. Obdobně jako práva na jméno, i v tomto případě nepůjde o neoprávněný zásah do soukromí u každého vyličení skutečností, které vykazuje určité shodné znaky se skutečným příběhem ze soukromého života určité osoby, nýbrž jen jejich vyličení za takových okolností (vzhledem k uvedení jména či popisu osoby, nebo vzhledem k časovým, místním či osobním souvislostem), jež jsou objektivně způsobilé vyvolat ve veřejnosti (v divácích) přesvědčení, že jde o vyličení skutečností soukromého života této osoby.⁸⁸ Lze tedy doporučit, aby při výrobě hraných audiovizuálních děl, které se inspirují či jsou vytvářena na základě vyličení skutečných událostí, byla získána svolení od všech osob, jejichž soukromý život by mohl být spojován s postavami filmovými a filmovým vyličením událostí, a kteří by mohli být filmovým dílem dotčeni na svých osobnostních právech. Používaná prohlášení, nacházející se často v úvodu filmu, která ujistí diváky, že všechny příběhy a postavy ve filmu jsou smyšlené, a případná podobnost se skutečnými příběhy či osobami je čistě náhodná, nemají žádnou právní relevanci.

Porušením osobnostních práv může dojít jednak k majetkové, ale především závažným případům nemajetkové újmy, v úvahu přichází i odpovědnost za bezdůvodné obohacení, a to včetně sankčního dvojnásobku podle ustanovení § 3004 odst. 2 občanského zákoníku, pokud jde o případ, kdy se obvykle za souhlas platí. Podobně jako u právních prostředků ochrany autorských práv, taktéž osoba, jejíž osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek (ustanovení § 82 občanského zákoníku). Nemajetková újma, která bude v těchto případech častější, se odčiní přiměřeným zadostiučiněním, přičemž nový občanský zákoník nově více akcentuje v případě nemajetkové újmy její

⁸⁷ KNAP, Karel, a kol.: Ochrana osobností podle občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 435 s. ISBN 80-7201-484-6., s. 335

⁸⁸ Tamtéž, s. 339

finanční odškodnění, když stanoví, že přiměřené zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy (ustanovení § 2951 odst. 2 občanského zákoníku). Občanský zákoník obsahuje nově rovněž ustanovení týkající se náhrady při újmě na přirozených právech člověka, mezi něž se řadí právo na soukromí. Jako nemajetkovou újmu musí škůdce odčinit též duševní útrapy člověka (ustanovení § 2956). Při určení způsobu a výše přiměřeného zadostiučinění se pak přihlédne též k potřebě odčinění okolností zvláštního zřetele hodných (srov. ustanovení § 2957), kam by zajisté bylo možné zařadit též dopad neoprávněného zásahu způsobeného prostřednictvím audiovizuálního díla, které je veřejně promítáno, distribuováno, či odvysíláno televizí, čímž se násobí účinky zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost.

Otázce ochrany osobního soukromí, která se může dotknout filmové tvorby, a podobnosti smyšlených příběhů a postav použitých ve filmech se skutečnou realitou se mnohdy lze jen těžko vyhnout, neboť „žádné umění nemůže žít samo ze sebe; každé umění musí čerpat buď vzor anebo podněty ze životní reality, zároveň však nelze přehlížet, že základním stavebním materiálem umělecké tvorby je umělecká fantazie, která může mnohdy vést k výtvoru, který se velmi podobá skutečné události, ačkoli tvořícímu umělci nebylo o skutečné události vůbec nic známo.“⁸⁹ Vzhledem k finanční a tvůrčí náročnosti procesu výroby filmu je třeba výše zmíněným problémům, které mohou při vytváření filmu vzniknout, věnovat pozornost a předcházet jim, aby se zabránilo případným škodám a případnému zmaření investice, která byla do filmu vložena.

⁸⁹ KNAP, Karel, a kol.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 435 s. ISBN 80-7201-484-6., s. 338

Závěr

Diplomová práce se zabývala soukromoprávní úpravou audiovizuálních děl, jak ji lze najít především v zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským (autorském zákoně), a taktéž v novém občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. V úvodu práce byly rozebrány základní pojmy související s oblastí audiovize, a to pojem děl audiovizuálních a audiovizuálně užitých, a autorství k těmto dílům, ohledně něhož vznikají výkladové problémy. Ve své práci jsem vyjádřila argumenty ve prospěch autorství režiséra audiovizuálního díla a jeho souladu s principem objektivní pravdivosti autorství, a dále taktéž názor na výkladové problémy způsobené absencí zákonné definice díla audiovizuálně užitého. V rámci této problematiky jsem se zabývala pochybnostmi vyjádřenými částí nauky ohledně autorství některých děl audiovizuálně užitých.

V práci jsem se zabývala též tématem práv autorů a výkonných umělců k jejich dílům, resp. výkonům audiovizuálně užitým, a době trvání ochrany těchto práv. Upozornila jsem na prodlení s transpozicí Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/77/EU ze dne 27. září 2011, v jejímž důsledku má dojít k prodloužení doby trvání majetkových práv výkonných umělců k jejich uměleckým výkonům zaznamenaným na zvukové záznamy, a zmínila jsem možné negativní dopady této nové úpravy v případě, že současně nedojde též ke změně pravidel odměňování výkonných umělců, která jsou určována kolektivním správcem práv.

Ve své podstatné části se diplomová práce věnovala licenčním smlouvám a jejich úpravě nově obsažené v občanském zákoníku, která se však od předchozí úpravy v autorském zákoně podstatně neodlišuje. Zákonné domněnky, jimiž je sledována koncentrace oprávnění k užití děl ve prospěch výrobce-investora, považuji vzhledem k důležitosti hospodářského využití audiovizuálních děl za účinnou ochranu investičních zájmů těchto osob.

V závěru práce byl podán přehled možných nároků autora, do jehož autorského práva k dílu audiovizuálnímu bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu hrozí neoprávněný zásah, včetně nároků vyplývajících z nového občanského zákoníku. Současně jsem upozornila na problematiku ochrany osobnostních práv a jejich možnému střetu s filmovým zpracováním skutečných událostí a příběhů. Dle mého názoru je třeba věnovat pozornost prevenci těchto případných konfliktů, především s ohledem na případné finanční důsledky a možné zmaření investice vložené do díla.

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie

KŘÍŽ, Jan a kol.: Autorský zákon: komentář a předpisy související. 2., aktualizované vyd., podle stavu k 1.9.2005. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-720-1546-X.

TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4.

CHALOUPKOVÁ, Helena; HOLÝ Petr: Autorský zákon: komentář. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xii, 477 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-432-2.

TŮMA, Pavel. Smluvní licence v autorském právu. Vyd. 1. C.H. Beck, 2007, xviii, 167 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-807-1795-735.

TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel: Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vyd. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku, s. 64-94. ISBN 978-80-86855-87-5.

DVOŘÁK, Jan, a kol.: Občanské právo hmotné. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-807-4783-258.

TELEC, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví. 2., upr. vyd. Brno: Doplněk, 2007. ISBN 978-80-7239-206-3.

POPELKOVÁ, Věra. Ochrana práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů: (Intergram). Vyd. 1. Praha: Grada, 1998, 138 p. ISBN 80-716-9553-X.

KNAP, Karel, a kol.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 435 s. ISBN 80-7201-484-6.

ŠALOMOUN, Michal. Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xv, 180 s. ISBN 978-807-4000-973.

Elektronické zdroje

JIRKA, Vladislav a Anna VALEKOVÁ. Zákon o audiovizi a podpora výroby audiovizuálních děl formou filmových pobídek. Epravo.cz [online]. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-audiovizi-a-podpora-vyroby-audiovizualnich-del-formou-filmovych-pobidek-91682.html>

PIŠTEJOVÁ, Luboslava. Licenční smlouva podle nového občanského zákoníku. Epravo.cz [online]. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/licencni-smlouva-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91640.html>

Důvodová zpráva k Zákonu č. 121/2000 Sb. ze dne 15.11.1999. Dostupný např. z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=443&CT1=0>

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely autorského zákona. Sněm. tisk 70/0, část č. 1/6. Dostupné např. z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=70&CT1=0>

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012. Dostupný např. z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Audiovisual Works

Abstract:

The thesis deals with the private legal regulation of audiovisual works, which is primarily contained in The Act No. 121/2000 Coll. (Copyright Act) and The Act No. 89/2012 Coll. (Civil Code). It analyzes this legislation and points out some problems arising from the interpretation of the law, also with regard to the audiovisual practice. The thesis is composed of eight chapters, each of them dealing with different aspects of audiovisual works.

Chapter One is introductory and it contains list of sources of legal regulation of audiovisual works and defines the term of an audiovisual work. It also deals with authorship of the audiovisual work regarding some interpretative problems connected.

Chapter Two examines another important term of audiovisual field – a work audiovisually used – and it focuses also on the authorship of works audiovisually used. The thesis discusses inconsistencies arising from an absence of the legal definition of this term in the Copyright Act.

The third chapter concentrates on performances audiovisually used. It defines the term of an artistic performance regarding to the audiovisual practice.

Chapter Four provides facts about the exclusive personal and property rights of authors of audiovisual works and works audiovisually used, and also rights of performing artists belonging to their performances audiovisually used, as it is listed in the Copyright Act. The text also mentions the duration of protection period of this rights and their compliance with relevant european regulation.

Chapter Five describes the issue of copyright licence for use of audiovisual works and works audiovisually used. It is subdivided into three parts. Part One looks at legal regulation of copyright licence agreements regarding to its integration into the

Civil Code. Part Two and Three provide an outline of special provisions related to rebuttable legal presumptions of copyright licence for use of audiovisual works and works audiovisually used.

The sixth chapter deals with records of an audiovisual work and describes relevant rights of producers of records listed in the Copyright Act.

Chapter Seven examines specific works created on the basis of contracts for work regarding to special provisions regulated in the Copyright Act and connected private regulation.

The eighth chapter is subdivided into three parts and it focuses on protection of copyrights of audiovisual works. Part One characterises private legal claims arising from unjustified interference with the copyright of authors as it is regulated in the Copyright Act and the Civil Code. Part Two mentions public regulatory related to protection of the copyright. Finally, Part Three is concerned with protection of personal rights and their potential conflicts with film adaptations of real stories.

The conclusion contains a brief summary of the whole thesis including summary of arguments and conclusions related to the interpretative problems and application of legal regulation in audiovisual practice.

Klíčová slova / Keywords

audiovizuální díla / audiovisual works

výkony audiovizuálně užití / performances audiovisually used

licenční smlouva / copyright licence agreement